

SZAKDOLGOZAT

Nagy-Erdélyi Orsolya

2024

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem

Kaposvári Campus

Neveléstudományi Intézet

Gyógypedagógia alapképzési szak

MŰVÉSZETTEL NEVELÉS MÚZEUMI KÖRNYEZETBEN

**A múzeumi környezet, a múzeumpedagógiai módszertan hatása
az autizmus spektrumzavarral küzdő gyerekek szociális
kapcsolataira**

Belső konzulens: Dr. Schlichter-Takács Anett
adjunktus

**Belső konzulens
intézete/tanszéke:** Neveléstudományi Intézet/
Szakdidaktikai Tanszék

Készítette: Nagy-Erdélyi Orsolya
JSGPW7
Levelező tagozat

Kaposvár

2024

Tartalom

I. Bevezetés	4
I.1. A kutatás célja.....	5
I. 2. Kutatási kérdések.....	5
II.3. Kutatási módszerek	5
II. Múzeumpedagógia – múzeumi tanulás	7
II. 1. A múzeumpedagógia gyökerei, hazai térhódítása	7
II. 2. A múzeumpedagógia fogalma, módszerei.....	9
II.3. Múzeumi tanulás	10
II. 4. Az akadálymentes múzeum.....	11
III. Az autizmusról röviden	13
IV. A múzeumi környezet, a múzeumpedagógiai módszertan hatása az autizmus spektrumzavarral küzdő gyerekek szociális kapcsolataira – vizsgálat	16
IV. 1. A kutatás helyszínei.....	16
IV. 2. Tábor a tájházban	23
IV. 3. Tábori tapasztalatok	28
V. Összegzés	37
Irodalom	39
Mellékletek	41

I. Bevezetés

A művészettel nevelés fogalma és eszméje már a reformpedagógiában Rudolf Steinernél megjelenik, John Dewey-hoz is visszavezethető, de a fogalmat magát Herbert Read alkotta meg 1943-ban megjelent könyvében („Education though Art”, azaz „Művészettel nevelés”). A fogalom az aktuális szakmai változások mentén lassan formálódik, új tartalmakat és hangsúlyokat kap (Kiss, 2021).

A művészettel nevelés az oktatás-nevelés folyamatában egy kiváló oktatási és prevencióeszköz (a lelki egészségnevelésben). A művészeti tevékenységek során a gyermek aktív cselekvő, az alkotás folyamatán keresztül szerez információkat alapértékekről (Szentirmai, 2013), kifejezi érzéseit, élményeit kiengedi a benne felhalmozódott feszültséget, létrehoz, teremt valamit, s személyiségében is létrejön valami (Kolosai, 2013).

„A befogadás és alkotás változatos formáin keresztül, a művészettel nevelés dimenzióiban fejleszthetjük az önismeretet, az önreflexiót. Az alkotótevékenység során megélt érzelmek, motivációk, egyéni és közösségi élmények gazdagítják a gyerekek belső világát.” (Nagy, 2021)

A művészeti tevékenységek hatnak az érzékelésünkre, megmozgatják a fantáziánkat, fejlesztik a problémamegoldó képességünket, a gondolkodást, értelmi képességeinkre is hatással vannak (Kolosai, 2013). A művészeti tevékenységek bármely formája tehát, a tanulási képességekre gyakorolt pozitív hatásuk révén, kiválóan alkalmas arra, hogy az oktatás-nevelés folyamatában akár a gyógypedagógiai munka során használjuk (Nagy, 2021).

Leendő gyógypedagógusként fontosnak tartom, hogy a gyermekek életébe nevelésébe beépítsük a művészettel nevelést, akár óvodai, iskolai közegben, akár a köznevelési, közoktatási intézmények falain túl, például múzeumi környezetben. Fontosnak tartom új nevelési/tanítási módszerek megismerését és kipróbálását a pedagógiai gyakorlat során.

Miután generációk óta családunk tulajdonát képezi a Kiskunlacházán található Tájház, adott volt, hogy szakdolgozatomban e múzeumi környezettel kezdjek valamit. Ismerkedem a múzeumpedagógia módszertanával, s érdekel, hogyan lehetne ezt a környezetet és módszertant akár a gyógypedagógiai munkám során fejlesztő tevékenységekben hasznosítani.

I.1. A kutatás célja

Kutatásom célja megvizsgálni, hogy a múzeumi környezet, a múzeumpedagógiai módszertan alkalmazása, hogyan hat az autizmus spektrumzavarral élő gyermekek társas kapcsolataira.

I. 2. Kutatási kérdések

Kutatási kérdéseim a következők:

- Megkönnyíti-e a múzeumi környezet az autizmus spektrumzavarral küzdő gyermekek a társas kapcsolódásait?
- Lehetséges-e az autizmussal élő gyermekek szociális és kommunikációs készségeinek fejlesztése múzeumi környezetben a múzeumpedagógia módszereivel?
- Megkönnyíti-e a múzeumi tábor a résztvevő autizmussal élő gyerekek beilleszkedését a fejlesztő ház tanulócsoportjába?

II.3. Kutatási módszerek

Kutatómunkám kiindulópontja a témához kapcsolódó szakirodalmak összegyűjtése, tanulmányozása volt. Majd egy nyári tábort szerveztem autizmussal élő gyerekeknek a kiskunlacházi Tájházban.

A ráckevei Kettőspont Fejlesztőház egy frissen alakult alapítványi háttérrel rendelkező gyógypedagógiai tevékenységeket kínáló központ. Kiemelt figyelmet fordítanak az autizmussal élő gyermekek iskolai előre menetelére, gyógypedagógiai támogatásuk és iskolarendszeren kívüli oktatásuk az egyik fő profiljuk. Magántanulói státuszban, kis létszámú csoportos foglalkozások keretén belül gyógypedagógus vezetésével tanulócsoportokat alakítottak ki. A korosztály és iskolai osztályfok vegyes képet mutatott eddig, de a sok új jelentkező gyermek már megkívánta a tanulócsoport újragondolását. A Fejlesztőház vezetőjével közösen a kiskunlacházi Tájház tulajdonosaként létrehoztunk egy új koncepciót, miszerint a tanulócsoportba jelentkezett egy korosztályba tartozó autizmus spektrum zavarral élő gyermekek a tanév kezdete előtt egy ismerkedő készségfejlesztő nyári táborban vegyenek részt tájházunkban.

Kutatómunkám során a múzeumi környezetben (általam) szervezett, művészeti alapú tevékenységeket is tartalmazó tábor során megfigyeltem a részt vevő gyermekek szociális interakcióit, társas kapcsolatainak alakulását.

A tábor előtt és után kérdőíves megkérdezés, illetve fókuszcsoportos beszélgetés során mértem fel a gyerekek előzetes tapasztalatait a múzeumi helyszínek, múzeumpedagógia kapcsán, a tábor hatásait, tapasztalatait illetően. A kérdőíves megkérdezés és fókuszcsoportos megbeszélés célcsoportja a táborban résztvevő gyerekek szülei voltak.

Interjú során beszélgettem Varga Tiborné gyógypedagógussal (*lásd 1. számú melléklet*) a Kettőspont Fejlesztőház vezetőjével, az ő munkájáról, illetve az intézményről.

II. Múzeumpedagógia – múzeumi tanulás

II. 1. A múzeumpedagógia gyökerei, hazai térhódítása

A múzeumpedagógia kialakulásának kezdete a felvilágosodás korára tehető. Ebben az időszakban jelent meg az igény a magángyűjtemények nyilvánossá tételére, a laikus közönséghez is szóló közérthető bemutatására (Koltai, 2012). A múzeumpedagógia, mint a nevében is rejti pedagógiai alapokra helyezett reformpedagógiai törekvésekhez köthető, egyfajta múzeumi tanulás (Vincze és Kempf, 2021). A múzeumok és az iskola összekapcsolásáról John Dewey ír 1912-ben megjelent *Az iskola és a társadalom* című munkájában. A reformpedagógia és Dewey alaptétele is az volt, hogy az iskolai nevelés-oktatás az életre készítse fel a gyermekeket. Dewey egy képzeletbeli iskolát tervezett meg, aminek a fókuszpontjába a múzeumot állította. A középpontba helyezett könyvtárral, laboratóriummal, különböző műhelyekkel új funkciókat adott az eddig bevett gyakorlatú Herbart-féle „könyviskolai” oktatásnak. A gyermekek tanulási folyamatait nagyban befolyásolják a gyakorlatban elvégzett tevékenységek, foglalkozások, a saját élményű tapasztalatszerzések, a tárgyakat megközelítő újfajta látásmód és az interaktivitás. Ez adja a múzeumpedagógia lényegét is.

Hasonlóan nagy impulzussal bírt Jean Piaget is, aki a kognitív fejlődési szakaszok (relevancia szerint a műveletek előtti szakasz, a konkrét műveletek szakasz és a formális műveleti szakasz) meghatározásával nagyban hozzájárult az életkorok szerinti differenciált múzeumpedagógiai foglalkozások fejlődéséhez. Piaget elmélete alapozta meg a közkedvelt módszert, miszerint a gyermek kezébe kell adni a tárgyakat, hadd fedezze fel ő maga, legyen kis természettudós, aki az információkat felkutatja és a friss gondolatok által újfajta nézőpontból szemlélheti meg a világot. A jelenkori múzeumpedagógiai interaktivitás alapkövének is tekinthető ez az elmélet. Szintén egyfajta módszertani innovációnak számít Gerorge Hein konstruktivista irányzata, amiben hangsúlyos szerepet kap a látogatók előzetes tudásának előtérbe hozása, az aktivitás, a csoportmunkában való részvétel, ami által a résztvevők szociális készségeik is fejlődhetnek.

A „tanulási piramis”-nak nevezett elképzelés szerint – melyet a National Training Laboratories dolgozott ki – a tanulási hatékonyság annál nagyobb minél gyakorlatiasabb az elsajátítása. Míg a passzívan meghallgatott előadás 5 %-ban, ha magam olvasom el 10 %-ban, audiovizuálisan 20 %-ban, élő demonstráció által 30%-ban raktározódik el az elménkben. Jobb hatásfokot mutat a csoportos megbeszélés, ami már 50 % esélyt ad a rögzülésre, ám ennél is jobb a megmaradási arány, ha ki is próbálható mintegy 75 %-os. A legnagyobb hatékonyságú

tanulási folyamat a tudás más számára való közvetítése, előadása. Ha megmutatom másoknak, hogy mit tudok. Ebben rejlik ugyan hibázási, tévedési lehetőség, de éppen ezért lesz olyan hatékony, mert azonnal korrigálható, megbeszélhető.

Ha nem csupán gyermekközönséget veszünk alapul, abban az esetben meg kell említeni David Kolb 4 felnőtt tanulói stílus modelljét, amit 1984-ben publikált. A modellt ért kritikák ellenére később szakmai körökben mégis megállapításra került, a felnőtt életkorban a tanulási folyamat megváltozik így meghatározóbbá válnak a különféle tanulási stílusok. Ez gyermekkorban még nem ennyire releváns. Ennek eredményeképpen a múzeumlátogatások és a foglalkozások tervezésekor dominánsabb az életkor, mint például a résztvevők neme (Koltai, 2012).

Hazánkban, a hazai múzeumpedagógiai élet a Nemzeti Múzeum megalapításával (1802) és majdani átadásával (1846) vette kezdetét. A 19. század második felében megélénkült a múzeumalapítási kedv, egyre több gyűjtemény vált ki és vált önálló intézménnyé. Ez a virágzó időszak a két világháború közötti időben lelassult és átalakult. A múzeumok tudományos intézetek formájában zártan működtek tovább. A reformpedagógiai irányvonal hazánkban is nagy érdeklődésre tett szert, az iskolán kívüli tevékenységként szervezett foglalkozások, mint ismeretszerzési lehetőségek népszerűkké váltak. 1915 és 1949 között Budán működött az Új Iskola Domonkos Lászlóné vezetése alatt. Ebben az intézményben alakult ki az a gyakorlat, hogy az alkotómunkák során létrehozott tárgyakkal évfolyamonként az évet lezáró kiállítást szervezzenek (Bárd, 2015).

A múzeumi élet az 1960-70-es évektől élénkült fel újra a megyei múzeumi igazgatóságok létrejöttével. Felhívták a figyelmet a közönség és az iskolák felé közelítés fontosságára, melyet törvényi szabályozással kívántak segíteni.¹ A látogatóbarát hozzáállás és gyakorlati útmutató létrehozására és támogatására a Múzeumi Restaurátor és Módszertani Központ adott ki szakmai kiadványokat, továbbképzések és konferenciák szervezésével igyekezett mindezt népszerűsíteni. A rendszerváltás korszakában kezdetben megrendült a pénzügyi finanszírozás mégis felpetéződött a kulturális élet (Vincze és Kempf, 2021). Teret kaptak a civil kezdeményezések, a törekvéseiknek köszönhetően saját forrásból, illetve közös civil összefogással megindult az épített örökség védelme, a tájházak megalakulása. Könnyebben ment ez az országos múzeumok esetében, hiszen ott több lehetőség adódott a pénzügyi források előteremtésére ezért kiemelkedőbb újítások kezdődtek el, míg a vidéki kisebb múzeumoknak sok kihívással kellett megküzdeniük, amiben segítő kezet nem kaptak.

¹ 1976. Közművelődési törvény és 1978. Oktatási irányelvek

Időszerű változást a 2000-es évek eleje hozott, megalakult a közművelődési és múzeumpedagógiai szakfelügyelet a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma égisze alatt.

2001-ben első ízben indult el az ELTE PPK Neveléstudományi Intézet Pedagógiatörténeti Tanszékén a múzeumpedagógia szak. A minisztérium elindított egy országos szintű felmérést, amelyből kitűnhetek a hiányosságok. A vizsgálat kimutatta, a közművelődésnek hiányzik az önálló szervezeti egysége, nincs előre eltervezett koncepció és közös gondolkodás az intézmények között, nincs elég szakember, a létszámhiány miatt túlterheltek a munkatársak és az anyagi forrásokban sem bővelkedtek. Majd 2003-ban elindult a Múzeumok Mindenkinek elnevezésű program, aminek a célkeresztjébe két irány is bekerült. Elsőként a látogatókat célozták meg, hogy ismét felkeltsék az érdeklődést a múzeumlátogatás iránt, amiből kiemelték a családi élményszerzési lehetőséget, az újfajta múzeumi szolgáltatásokat. A múzeumok és a látogatóik kapcsolatának erősítése céljából a másik irány a múzeumi szakemberek érzékenyítése a látogatóbarát szemléletmód kialakítására, a szervezeti és infrastrukturális átszervezésre (Török, 2006). A programot egy kiadványsorozattal erősítették meg az érdeklődők számára, amelyből a pedagógusok informálódhattak, találhattak benne programajánlót, módszertani és szakirodalmi útmutatót. 2006-ban létrejött a Múzeumi Oktatási és Képzési Központ ezt követő évben megalakult a Múzeumpedagógiai Munkabizottság. Feladatuk a szakemberek közötti jó kapcsolat kialakítása, továbbképzések szervezése, kiadványok szerkesztéséhez segítségnyújtás, koordinátori feladatok, nagyrendezvények lebonyolítása és a pályázatokban (TÁMOP, TIOP) való részvétel segítése (Bárd, 2015).

II. 2. A múzeumpedagógia fogalma, módszerei

A múzeumpedagógia az egyes célcsoportok életkori sajátosságait szem előtt tartva, a résztvevőket aktívan bevonva, a tapasztalati tanulásra építve közvetíti a múzeumi tartalmakat a látogatók felé, meghatározó szemlélete a konstruktivizmus, kulcselemei az adaptív módszertan és az élményközpontúság, beépíthető a köznevelés tartalmi keretébe (Schlichter-Takács és Csimáné, 2023). Ha az IKT alapú digitális múzeumi innovációk beépülnek a múzeumpedagógiai gyakorlatba digitális múzeumpedagógiáról beszélünk (Ringert, 2022).

A múzeumpedagógia lapvető módszerei a szemléltetés, a megbeszélés és a magyarázat, jellemző még a hagyományos módszerek között a tárlatvezetés, szerepjáték, drámapedagógia, feladatlapokkal és foglalkoztató füzetekkel való munka, a tárgyalkotó, tevékenykedtető, mozgásos feladatok, továbbá a projekt módszer és a kooperatív csoportmunka (Schlichter-Takács és Csimáné, 2023). A hagyományos és korszerűbb pedagógiai módszerek mellett a

technológia fejlődésével a digitális tartalmak, interaktív ismeretadási csatornák is a múzeumpedagógiai gyakorlat részévé válnak és a módszertant színesítik (Schlichter-Takács és Csimáné, 2023).

Az életkori sajátosságokat is szem előtt tartó „modern” tárlatvezetés már nem a szokásos egész múzeumi anyagot érintő bemutatást jelenti, hanem a kiállítási anyagból gondosan kiválasztott néhány tárgyra fókuszál, annak megismertetését végzi.

A feladatlapok, foglalkoztatók különböző feladattípusokból összeállított a megszólított korosztály igényeihez és nyelvezetéhez igazított kiegészítő elemei a múzeumpedagógiai munkának.

Gyakori múzeumpedagógiai programelem a tárgykészítés. Saját magunk által elkészített tárgyak alkotása során kialakuló élmények egészen hazáig kísérnek, maradandók, ami a legfőbb cél a múzeumlátogatás során.

A drámapedagógia módszere is hatékonyan alkalmazható múzeumi környezetben, de tapasztalt múzeumpedagógust kíván, nagy gyakorlattal a háta mögött végezhető sikeresen.

A vetélkedők, játékok széles tárháza a kreatív gondolkodásnak, a problémamegoldásnak. Tulajdonképpen a gyűjtemény anyagaiból merítkezve bármiből lehet érdekes és szórakoztató játékot alkotni.

A projektmódszer: önállóan vagy csoportosan is alkalmazható általában a több alkalomból álló programok része. Színes feladattípusokkal, a kreatív gondolkodást serkentő, kooperatív megoldásokat igénylő tevékenységet kínál. A történetmesélés pedig kiváló módszer a vizualizáció és szókincs fejlesztésére (Ringert, 2022).

Az innovatív módszerek közül jellemző például a digitális történetmesélés, mely valójában hagyományos történetmesélés kiegészítve IKT eszközökkel. A megfelelő digitális tartalmak támogatva kísérik a mesélőt, látványos világot teremtve maguk köré. De jellemzőek még például a mobiljátékok, VR elemek, online múzeumi terek. (Ringert, 2022)

II.3. Múzeumi tanulás

Milutinović (2010 idézi Schlichter-Takács és Csimáné, 2023) szerint a múzeumi tanulás legfontosabb összetevői az ismert és ismeretlen közötti kapcsolat létrehozása, valódi élmények tárgyak megfigyelésével, manipulálásával, valós jelenségek megismerése.

Barry Lord (2007 idézi Schlichter-Takács és Csimáné) szerint a múzeumi tanulás informális, önkéntes közegben szerzett transzformatív, affektív benyomás, melyben új magatartásokat, érdeklődéseket, értékeléseket, eszméket vagy értékeket alakítunk ki.

A múzeumok tehát informális tanulási környezetek, melyekben a tanulási folyamat eltér a hagyományos iskolai közegektől. A múzeumi tanulás többnyire önkéntes, nem függ külső hatásoktól, biztosítja a résztvevők számára, hogy saját tempóban fedezzék fel a tartalmakat. Hooper-Greenhill szerint a múzeumi tanulás általában mozgásban zajlik, a kíváncsiság felkeltésén alapul, meglepő szituációkat indukál, új ötletekre sarkall, jóval kiszámíthatatlanabb, mint az iskolai tanulás. Az iskolai tanulástól eltérően a múzeumi tanulási szituációk általában alkalmoszerűek, komplexek, multiszenzorális tanulási formákra, kooperációra épülnek lényeges elemük az élményközpontúság, a tapasztalati tanulás (Schlichter-Takács és Csimáné, 2023).

II. 4. Az akadálymentes múzeum

Egy „akadálymentes múzeum”, azon túl, hogy szinterei fizikailag megközelíthetők, a múzeum egészéhez (kulturális és pedagógiai tartalmak) és szolgáltatásaihoz (ruhatár, mellékhelyiségek, büfé, telefon, internet...) is megfelelő hozzáférést biztosít (Káldy, 2010).

Egy múzeumi épület nem feltétlenül kedvez az akadálymentesítésnek² (Máté, 2021). A tartós vagy átmeneti fogyatékossgal élők számára is ugyan úgy hozzáférhetővé, elérhetővé kell tenni a múzeumi környezetet, hiszen ugyan olyan joguk van a látogatásukhoz.³ A legtöbb helyen, ahol ez az akadálymentesítés nem valósult meg anyagi forráshiányra vezethetők vissza az okai. Ha jól belegondolunk nem csupán a tartós fogyatékossgal élőknek van rá szükségük. Az átmeneti kisebb nagyobb korlátokkal élőknek is (pl. kismamák, betegek vagy idősek) könnyítést, komfortot jelent (Raffay és Gonda, 2020).

A „nekik-róluk-velük-értük” esélyegyenlőségi elv a *MúzeumokMa 2020* kutatás több fókuszterületén is markánsan előkerült. A 2020-ban végzett kutatás viszonylag színes képet vázol fel a hazai muzeális intézmények esélyegyenlőséget is érintő tevékenységéről, célcsoportjairól (Szu, 2021).

Számos hazai múzeum biztosít programokat vakok és gyengénlátók, mozgáskorlátozottak, értelmi fogyatékosok, siketek és nagyothallók számára. Előfordulnak autista, aspergeres emberek, állami gondozottak, nevelőotthonokban, gyermekotthonokban lakó gyermekek, családsegítő- és gyermekjóléti szolgálat gondozottjai számára tartott interaktív foglalkozások, programok is. A sajátos nevelési igényű (SNI) gyermekekkel is jelentős számú múzeum foglalkozik. A kutatásból információt kapunk továbbá általánosságban a hátrányos

² 1997. évi LXXXVIII. törvény az épített környezet alakításáról és védelméről

³ 1998. évi XXVI. törvény a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról

helyzetben élőknek, a hátrányos helyzetű nagycsaládosoknak, illetve egyszülős családoknak vagy rossz szociális helyzetben élő felnőtteknek kínált programokról is. Számos múzeum szervez programot rossz anyagi körülmények között élők számára és a hajléktalanoknak biztosított múzeumi kínálat is gyakran számítt. Az egyéb helyzetük, tulajdonság vagy jellemzőjük szerint megkülönböztetett csoportok is szerepelnek a muzeális intézmények célközönségében, mint a börtönbüntetésüket töltők vagy a fiatal fogvatartottak, a település periferiáján élők, a bántalmazó kapcsolatban élők, a szociális intézmények és szeretetszolgálat ápolói, de előfordultak demenseknek, kórházi betegeknek és transzplantált és/vagy daganatos gyerekeknek szóló program is a múzeumok kínálatában (Szu, 2021).

Az ún. akadálymentesítés kérdése tehát fokozottan előtérbe kerül a lehető legszélesebb társadalmi csoportok elérésére törekvő múzeumok életében.

Összességében a múzeumpedagógia Magyarországon dinamikusan fejlődik, a múzeumoknak éppúgy fontos szerepük van az oktatásban, mint a kultúrákövetítésben. A digitális technológiák egyre inkább beépülnek a múzeumpedagógiai szolgáltatásokba. Virtuális kiállítások, online múzeumi túrák és interaktív alkalmazások segítenek a látogatóknak jobban elmélyülni egy-egy témakörben. Egyre inkább teret nyernek a közösségi múzeumpedagógiai programok, amik által aktív részesei lehetnek a múzeumi élménynek, erősödik a kapcsolat a projektek és együttműködések által. Az inkluzív megközelítés a múzeumpedagógiában is fontos téma. Törekedniük kell a múzeumoknak a hozzáférés biztosítására mindenki számára. Folyamatosan zajlanak innovatív kutatások, fejlesztések, amelyek közelebb visznek új módszerek, eszközök kidolgozásához. A szakember képzés intézményi háttere is adott.

III. Az autizmusról röviden

Az autizmus spektrum zavar egy idegrendszeri fejlődési rendellenességi forma, aminek a kialakulásához genetikai és környezeti tényezők egyformán hozzájárulnak. Ezen belül a pontos kiváltó okai nem ismertek. Családon belüli megjelenése halmozottan nagyobb a testvéreknél. (Fási-Erdei) Örökletességi indexe 93%-os. (dr. Madarassy, 2024). Szokás átható pervazív fejlődési zavarként is leírni, mivel az idegrendszeri sérülés az élet minden területét érintő funkcióromló károsodást okoz legfőképpen a kommunikációt a társas kapcsolatokat, a mozgásfejlődést az érzelmi folyamatok szabályozását érintve (Fási-Erdei, 2022).

Egyéni megjelenési formája sokszínű, innen a spektrum elnevezés. Nem egy skálaként kell elképzelni, mert ez azt feltételezné, hogy van kezdete és vége, sokkal inkább egy gömb formára emlékeztet (dr. Madarassy, 2024). Három nagy terület érintettsége kiemelkedő (autisztikus triász). Ezek közé tartoznak a reciprok szociális kapcsolatok, a reciprok szociális interakciók és a rugalmas viselkedésszervezés (Szilágyi, 2016). A klasszikus figyelemfelkeltő tünetek általában 2-3 éves korban jelennek meg először. 30 hónapos kor előtt nem is javasolt a diagnózis felállítása. Ennek ellenére nagyon fontos a korai felismerés, hiszen csak a diagnózis birtokában kezdhető meg a szakszerű fejlesztése a gyermeknek (Szabó-Emri, 2021). A gyermek nem veszi fel a szemkontaktust, esetleg nem reagál a nevére és a nyelvfejlődésben is elmaradást mutat a kortársakhoz képest. A legjellemzőbb problémák az önreguláció, érzelemszabályozás területén jelentkeznek. Alvászavar kialakulásának az esélye 70%. Érzékenyek a zajokra, az érintésre, nem igazán érdeklődnek a másik iránt (Fási-Erdei, 2022). Ha a környezetük szeretne fizikális kapcsolatot felvenni velük, ingerlékennyé válnak. Az autizmussal élők nem képesek mások helyzetébe gondolni magukat, nem ismerik fel mások érzelmeit az empirikus látásmód hiánya miatt (Balázs-Orbán, 2020). Stresszhelyzetben szokatlan viselkedéssel reagálnak, nem ritkán dühkitöréssel. A büntetés jelentését sem tudják értelmezni. A változásokat nehezen viselik, szorongást és agressziót vált ki belőlük. Ha valamit nagyon izgalmasnak találnak vagy belemerülnek valamibe repetitív mozdulatokkal kísérhetik azt, és nagyon nehéz kizökkenteni őket ebből az állapotból (Fási-Erdei, 2022). Az autizmushoz 30%-os arányban társulhat intellektuális képességzavar. Egyenetlen képet mutat a képességprofiljuk, van, amiben nagyon jók és ügyesek és van, amiben nagyon elmaradtak. A Mensa tagok közt túlnyomó többségben vannak az autizmussal élők éppen a nagyon szórt intelligenciaprofilnak köszönhetően (dr. Madarassy, 2024)

Amikor a diagnózis biztossá válik az egész családot sokként éri. Nehezen elfogadható és feldolgozható ez a hír a szülők számára, egyfajta gyászreakciót is kiválthat. Ha már voltak

korábban gyanújelek, a diagnózis megállapítása kiválthat megkönnyebbülést a szülőkből, hogy nem ők rontottak el valamit. A családi élet nagyon magas fokú stresszhatásnak van kitéve, nagy terhet tesz a szülők vállára, ami kihat a párkapcsolatukra is. Ezen kívül nehézséget okoz az állandó kimerültség mind fizikai mind érzelmi síkon, a társas kapcsolatoktól elszigetelődnek, anyagi terheik megnőnek. Gyakran fordul elő, hogy egyik szülő kénytelen feladni a munkáját vagy otthoni munkavégzésre szükséges váltania (Fási-Erdei, 2022).

Abban az esetben, ha a diagnózist nem gyermekkorban kapja meg valaki, egészen kamaszkoráig abban a hitben nőhet fel, hogy ő valamiért fura, neki nem mennek azok a dolgok, amik másnak igen. Ez a másság-élmény kisebbségi stresszt okoz. A jól beszélő, jó intellektusú autisták leggyakrabban kamaszkorban szembesülnek állapotukkal. Lányoknál ez még későbbi időpont is lehet. A közvetlen környezetükben jelen lehetnek olyan hátráltató sémák, amikkel nagyon nehéz együtt élni. A kisebbségi érzése, a tanult tehetetlenség mind hatással lehet másodlagos problémák kialakulására. Egy autista felnőttnek jelentősen megnöveli az öngyilkossági rizikófaktorát, mint egy neurotipikus fejlődésű felnőttnek. Ez egy élethosszig tartó állapot, kigyógyulni belőle nem lehetséges. A megfelelő támogatás biztosításával, a társadalom elfogadó hozzáállásával életminőségük nagymértékben növelhető. Fontos, hogy ne érezzék magukat kiszolgáltatottnak, érezzék, hogy tudnak tenni a saját jólétük érdekében (dr. Madarassy, 2024).

Az autizmus enyhe formáival élő gyerekek integrálhatók leginkább a közoktatásba. Ehhez az intézmény részéről biztosítani kell az optimális személyi, tárgyi feltételeket. Mivel kiemelt jelentőségű számukra a vizuális megsegítés az ideális felszereléseket az iskolának kell rendelkezésre bocsátani.

Az autizmus spektrum zavar 3 csoportba sorolható: a klasszikus gyermekkori autizmus, atípusos autizmus és az Asperger-szindróma. Közösségbe integrálás lehetősége a magasan funkcionáló, jó intellektusú jellemzően jól beszélő autista gyerekek számára sikerebben kivitelezhető. Szükséges továbbá a szülők és a szakemberek, pedagógusok közötti együttműködési szándék. Az iskola részéről a sikeres integráció alapfeltételei: a speciális felszerelések, eszközök, módszertanban jártas pedagógus és asszisztens és az optimális fejlesztési terv. A fogadó osztály előzetes informálása, érzékenyítése szintén elengedhetetlen. Akkor lesz sikeres, ha egy osztályközösség kölcsönösen elfogadja, segíti és tolerálja egymást. Sajnos a gyakorlat azt mutatja, hogy a legtöbb többségi intézményben dolgozó pedagógus nincs felkészülve efféle kihívásra, elbizonytalanodik mit is tud kezdeni a kialakult helyzettel. Nem érzi magát kompetensnek autista gyermekek oktatását nevelését illetően. Ebből kifolyólag gyakran fordul elő, hogy az intézmény az elégtelen személyi és tárgyi feltételekre hivatkozva

vagy gyógypedagógiai intézménybe küldi vagy egyéni tanrendre és otthoni tanulásra ítéli az autista gyerekeket (Szabó-Emri, 2021).

Megesik, hogy a tanuló iskoláról-iskolára vándorol, mert mindenhol a fent említett okokra hivatkozva utasítják el a befogadását.

Minden autizmussal élő gyermek más-más képességprofillal rendelkezik, ahhoz, hogy sikereket érhessenek el tanulmányaikban elengedhetetlen az egyénileg meghatározott támogatás nyújtása, a tanítási módszerek megújítása és a rugalmasan alakítható tananyag. Az együttnevelés ugyanakkor járhat előnyökkel és hátrányokkal egyformán. Fejlődnek a szociális készségeik, barátokat szerezhetnek és jobban be tudnak illeszkedni a kortársaik közé. Ugyanakkor az iskolai végzettség önmagában a munkába álláshoz nem feltétlenül lesz elég, ahhoz, hogy sikeres felnőtté váljon fontos az önállósági szint és szociális működés növelése.

Waddington és Reed 2017-es vizsgálata szerint az általános iskola felső tagozatán a többségi iskolában tanuló és a speciális iskolában tanuló autizmussal élő diákok tanulmányi eredményei között nem találtak szignifikáns különbséget, de kimutatták, hogy a speciális iskolába járó tanulók jobb eredménnyel zártak (Ábrahám-Stefanik-Őszi, 2018).

IV. A múzeumi környezet, a múzeumpedagógiai módszertan hatása az autizmus spektrumzavarral küzdő gyerekek szociális kapcsolataira – vizsgálat

IV. 1. A kutatás helyszínei

Tájház, Kiskunlacháza

A helyi történetekből rakódik össze a hely története. Gyerekkorom óta körülvevett az a miliő, amiben dédszüleim éltek, és amit tovább vitt a nagymamám. A modern világ nem alakította át mindennapjaikat, ők így voltak boldogok, és így fogadták el a rájuk mért életet. Volt idő, mikor nem értettem, miért ellenkeznek annyira az új dolgok bevezetése és a fejlesztések ellen, ma már tudom mit érezhettek és mit képviseltek. Örülök, hogy kitartottak elveik mellett, amit az ő szüleik hagyományoztak rájuk. Ezért éreztem fontos feladatnak, hogy mindazt, amiért fáradoztak egy tollvonással a bontási engedélyen, ne lehessen megszüntetni végleg. Ezáltal is erősíteni identitástudatunkat, példaképet mutatva a helyi közösség és a kistérség számára egyaránt.

„Kiskunlacháza a ráckevei Kis-Duna ág mentén, Budapesttől 40 kilométerre délre, a Kiskunság szélén fekszik. A Tájház Kiskunlacháza legmagasabb pontján áll, a település legrégebbi központi részén. Ez az utca is része a helyiek által csak „burgónak” (helyi értelemben szegénynegyednek) nevezett településrésznek. Feltehetően az 1741-es nagy árvíz után ide települt a lacháziai azon rétege, akik szegény sorban éltek. Az árvízben mindenüket elvesztett emberek nincstelenül érkeztek új lakóhelyükre, ahol csupán szoba+konyha kis alapterületű, szorosan egymás mellé épült házakban tudtak új életet kezdeni. A család szoros kapocs volt, ezt támasztja alá a rokonság közeli lakóhelye, nemegyszer egy utcát tett ki egy-egy népesebb család. Akadnak olyan épületek, amelyekben folyamatosan a leszármazottak éltek generációkon keresztül, változatlanul hagyva a nagyszülők örökségét. Nem igényelték a modernizálást, a lakóház komfortossá tételét, hiszen a szülői példa adott volt. A Tájház épületegyüttese a mai napig a leszármazók tulajdonában van, 1906-ból való adásvételi szerződésből kiindulva rekonstruálni lehet a tulajdonosok sorát. A kisparaszti státuszú család földműveléssel és állattartással foglalkozott, ezt tükrözi a porta épületállománya is. A portán az utca felé eső telekhatárra, azzal párhuzamos gerinccel épült a lakóház. A lakóházzal szemben, párhuzamosan a túlsó telekhatáron helyezkedik el a korábban magtár épület, amit lakóházzá alakítottak át. A lakóház a középmagyar háztípushoz tartozik, szoba+konyha+szoba+kamra

elrendezésű, bejárata közepén található. A lakóház konyhája szabadkéményes, ami azt jelenti, hogy a kemencék tüzelőrészénél felszálló füst egy közös térbe nyílván akadálytalanul tud a nyitott kéményen keresztül távozni. Ez a hely volt az, ahol kézen fogva szeretetben gondoskodásban éltek a nagyszülők, dédszülők, egymásra hagyva az elődök értékeit, ami megtartotta a jövőnek a népi építészetünk egyik gyöngyszemét. Nem csupán az épületek azok, amik nagyon fontosak, hanem a bennük élő üzenet is, amire a mai rohanó világunkban érdemes odafigyelni (Erdélyi, 2009).

„Lépj be velünk az öreg kőrtefa illatos lombja alá az elfelejtett történetek lakta ősi portára, ahol éppen a szemed előtt egy újfajta álom válik valóra. Van rá okunk, hogy meghívjunk ide. Valahol mindenkinek él a saját meséje, a miénk a barátságos kis udvar szívében lakik, méhek döngicsélésében, öreg falak tiszta csendjében, az est illatában és a régi emberek tenyerében. Miatta kezdtük évekkkel ezelőtt gyűjteni az őseink tudását, tapasztalatát, tárgyait, miatta tanultuk meg újra a mára már elfelejtett népi mesterségeket, hogy egy kicsit megállítsuk az időt, hogy valami, ami fontos el ne tűnjön. Aztán álmodni kezdtünk és megálmodtunk egy portát, egy helyet, ahol a hagyományok velünk élnek. Ahol rácsodálkozhat, hogy milyen jó valamit alkotni, ahol a kezeid megtanulhatnak repülő szőnyeget szőni, miközben a gyerekeid tiúndérekkel táncolnak vagy mézeskaláccsal táltos paripát etetnek. Ahol a kemencében sült kenyér és sült tök illata tölti be a teret. Ahol a petróleumlámpák remegő fényében megláthatod a másik valódi arcát. Ahol a beszélgetéseknek a hajnali madárcsicsergés vet véget. Gyere el TE is, tapasztald meg ezt az időtálló csodát, gyere, mert valami, ami fontos, vár itt Téged. Mindvégig családi magántulajdonban álló portán immár 31 éve dolgozunk a magyar népművészeti hagyományápolás, programszervezés és oktatás területén: nagyszüleinktől szerzett tudásanyagot, tapasztalatokat, értékeket archiváltuk, bemutatjuk és folyamatosan továbbadjuk, tanítjuk a gyermekeknek, szüleiknek, az érdeklődőknek újra élővé varázsolva azt.”
– így szól a Facebook poszt a Tájház oldaláról (Nagy-Erdélyi, 2023).

A népi lakóépületet kezdetben laikusan, ahogy azt elődeink is tették, kétkezi munkával, saját elképzelések alapján hozattuk helyre. A nagyfokú érdeklődésre való tekintettel megnyitottuk kapuit, és mint kézműves műhely kezdett újra életre kelni. Minden szombat délelőtt jöttek a gyerekek az általános iskolából, a faluból, sőt még a fővárosból is érkeztek, helyi ismerőseik ajánlása nyomán. Több év telt el töretlen látogatottsággal, mígnem az épület állaga újra megkívánta a felülvizsgálat, és ezzel együtt a felújítást. Ekkor kénytelenek voltunk kulcsra zárni a kaput, nehogy valaki megsérüljön a már nem stabil tetőszerkezet alatt. Végül az egyszerűnek tűnő felújítási munkálatokból jónéhány év kényszerszünet lett. Ez idő alatt fogalmazódott meg, nem elég állagmegóvást végezni, ide több kell. 1993-ban megalakult a

Népi Mesterségek Műhelye Egyesület, ami az idei évben lesz 31 éves. Majd elindult egy levél a Szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeumba, tanácsot, segítséget kérve a szakszerű helyreállítási munkákhoz. Ezt követően beindult az a folyamat, ami a mai napig is tart, rengeteg hivatali útvesztővel, anyagi gondokkal tűzdelt küzdelmes haladás. Az anyagi források előteremtésére pályázatokat adtunk be, egy kettő sikeresnek bizonyult. Ennek nyomán a tetőszerkezet és a nádfedés teljes felújítást kapott. Újabb évet kellett várni a következő nagyobb helyreállítási lépésnek ahhoz, hogy a mai állapot szerint a szabadkéményes konyha a hozzá tartozó két szobai kemencével elkészülhetett. Jelenleg a ház külső belső betapasztása maradt hátra, és a berendezési tárgyak rekonstrukciója után, ismét a falu közösségi színterévé válhat, tisztán, szépen, talán jobb minőségben, mint azelőtt.

A család már nemcsak az épületekre koncentrálna, egy olyan több települést is felölelő kezdeményezés alapjait szeretnék lerakni, amely a „Hagyományok Útja” nevet kapta, és a környék múzeumaival, tájházaival, érdekességeivel, vendéglőkkel, falusi szállásadókkal együtt, pezsgővé varázsolják át, ezt a főváros árnyékában elterülő „ismeretlen” térséget.

Aki a szegénynegyedből jött, azon mindig is rajta maradt honnan származott, volt aki ezt szégyellte és próbált innen elkötözni, de vannak még ma is ugyan abban a házban élő idősebbek és fiatalok egyaránt, akik büszkén vállalják fel származásukat és életmódjukat. Sorsukat elfogadva úgy gondolják ebből az élethelyzetből már nem is tudnak kilépni, hiszen mindenkinek megvan a helye a társadalomban születése óta (Erdélyi, 2009).

Fontos szerepet játszik Kiskunlacháza életében a Tájház aminek közösségépítő szerepe van. Felgyorsult életvitelünkben szükségünk van múltunk ismeretére, hiszen ebből a tudásból táplálkozva érthetjük meg önmagunkat, közösségünket. Itt a gyermekek sajátos módszerekkel ismerkedhetnek meg népünk gazdag hitvilágával, tárgyalgó tevékenységével. Míg a közoktatásban a tankönyvek lapjairól ismerik meg a paraszti tárgyalgó eszközöket, színvilágát, módszereit, addig a Tájházban a gyakorlatban is megfigyelhetik azt. Megismerjük általa környezetünket, világunkat, önmagunkat. Kritikusokká és értékörzőkké válhatunk. Megtanuljuk, hogy nem elég csupán látni meg is kell tapintani, mögé kell néznünk ahhoz, hogy igazán megismerhessük a környezetünket.

A Tájház múzeumpedagógiai programja

Hogyan válhat egy Tájház innovatív térré? Milyen módszerekkel lehet megszerettetni a gyermekeket a vitrinekbe zárt világgal? A családi és társadalmi terek napjainkra megváltoztak, lecsökkent a helyi közösségek, kötődések szerepe. A kiskunlacházi Tájház egyik kiinduló pontja az érzéseken és tapasztalatokon alapszik. Egyre nő a generációk közötti szakadék,

kevesebbet beszélgetnek egymással az emberek és inkább a tömegmédia szólítja meg a gyermekeket.

Kidolgoztunk egy „*Bújj, Bújj zöld ág!*” programot, mely egy keretet ad foglalkozásainkhoz. „Bújj, bújj zöld ág, zöld levelecske” szól a gyermekek szájából az egyik legegyszerűbb dallamú, mégis az egyik legmélyebb tartalommal bíró népi gyermekdalunk. A szöveg Krisztus Jeruzsálembe való bevonulását, a virágvasárnapi zöldágjárást idézi. Időtlen idők óta ismeri az ember a mese és a zene lélekemelő hatását. A zene önmagában is egy játék, s ha még mesébe is csomagoljuk, akkor még azokat a gyerekeket is be tudjuk vonni az éneklős játékainkba, akik egyébként ódzkodnának a zenéléstől. A Tájház zeneházában a gyerekeket a meséken keresztül vezetjük be a zene világába, illetve zenéken keresztül vezetjük be a mesék világába. A hangszereknek a népmesében többnyire csodatevő, a hős győzelmét segítő ereje van, a mesékben az igazság helyreállításának motívumát hivatottak szolgálni. Játék közben megemelkedik az agyi aktivitási szint, ekkor a leghatékonyabb a gyermeki tanulás. Ahhoz, hogy a gyermekeknek kialakított múzeumpedagógiai foglalkozásokat vonzóvá tegyük a gyermekek körül élők a családokat is szükséges megszólítanunk. Ezért nagyon sok programunk az egész családnak szóló időtöltésre invitál.

Zenélő mesék - Meghangszerelt mesék és versek című foglalkozás

Hogyan is cseng a barack a mesebeli fán? Melyik az a hangszer, amellyel utánózni lehet a szóló szóló hangját, a patak zubogását, a lovak nyerítését, avagy a csörgőkígyó testének mozgását? – ezekre a kérdésekre adunk választ foglalkozásaink alkalmával. A mesék egyes jellegzetes fordulatait hangszerek hangjával festjük alá. A foglalkozásaink nem csupán koncert és nem csupán mesemondás, hanem mindezek játékos ötvözete. A zene és a mese szárnyán együtt elrepülünk oda, ahol még a madár sem jár „Meseszó, zeneszó...röpíts dobom, legyél ló!”

Mese ház

„Ha ide belépsz, egy réges - régi világba csöppensz!” - áll a mondat a bejárat fölött. Megismerhetjük elődeink életmódját, tárgyait, eszközeit. Vajon ismerősen szólnak e a lóca, sparhelt, a parazsas vasaló, a fűjtató, a rokka elnevezések a modern világban? Ezeket mind megtalálhatjuk, megtudhatjuk mire is használták ezeket a sokszor furcsa elnevezésű tárgyakat.

Hencidától - Boncidáig udvar

A Hencidától - Boncidáig Udvar egy igazi szabadtéri dínom-dánom, fűtős-főzős, alkotó, mesés-bábozós, játékos udvar. Belecsöppenhetünk egy régi udvar kézzel alkotott tárgyai közé,

melyből elkészíthetünk mi is egyet-kettőt. Alkothatunk kedvünkre csuhé, szalma, fa, textil eszközöket, okos játékokat, amelyekkel otthon is feleleveníthető a hétköznapi csoda. Szép bábok, erdők - mezők madarai és állatai, királyok, szegény legények, jó vagy éppen gonosz mesefigurák társaságában tölthetjük el az időt.

A Tájház felújítási terveiben hangsúlyos szerepet kapott az akadálymentesítés, mind a külső mind a belső tereket érintve. Kialakításra került egy mozgáskorlátozott mosdó, jelzőrendszerrel együtt. A mosdóban automatizálva lett kialakítva minden, ezzel is segítve a higiénikus és egyszerű használatot, amelyeken a falra helyezett feliratok segítenek eligazodni.

A külföldi látogatók számára egy audio-guide rendszer került beszerzésre, aminek a tartalommal való megtöltése sajnos még várat magára. Minden erőfeszítést és költségviselést a tulajdonos család visel, pályázati források felhasználásával valósulhattak meg a nagyobb beruházások. A helyi önkormányzat anyagi támogatással nem kíván részt venni a Tájház működtetésében. Számos ingyenes rendezvény mellett a települési Művelődési Központ kihelyezett programjainak is helyszínt biztosít a Tájház udvara.

Kettőspont Fejlesztőház, Ráckeve

A kettőspont, ahogy a helyiek nevezik Ráckeve belvárosában található egy jól megközelíthető kis utcában. Az épület egy nagyméretű emeletes családi ház, aminek az alsó szintjén korábban egy ruhaüzlet működött. Ennek az üzletnek a helyén nyitotta meg kapuit a fejlesztőház. Az ötletgazda alapító hölgy tulajdona az épület, ők a felső szinten laknak. Már messziről felismertem amikor először jártam arra, az utca azon része tele volt parkoló autókkal és az épület is egy meghatározó jelenség. Az utcáról belépve rögtön egy nagy helyiségbe érkezünk, a fal mellett egy kisebb öltörész van padokkal, váltópapucsokkal. A terem közepén színes szőnyegek sorakoznak, a fal mellé sorolva a polcokon rengeteg játék, eszköz, előtte színes babzsák fotelek és a logopédiai foglalkozáshoz szükséges nagy tükör és asztalka helyezkedik el. A szoba színes, barátságos talán meglehet túl ingergazdag környezet is egyben. A vezető elmondása szerint már most kinőtték ezt a helyet, újabb teremlési lehetőség után kutatnak. A fejlesztőház mottója: „Kettős pont. Közös pont, közös út.” Ezt a civil szerveződést a helyi igény ellátásának bővítésére hozták létre. Eleinte még csak szájról-szájra járt a hír, de nagyon rövid idő alatt rengeteg család kereste fel őket. Sokan jöttek azzal a céllal, hogy ők nem szeretnék részt venni vagy nem bíznak eléggé az állami ellátásban. Jöttek hozzájuk olyan családok is, akiknek a szakszolgálat javasolta a helyet. De meg kell említeni, a mozgásterápiás foglalkozásokon belül a TSMT tornát Ráckeven csak egy valaki végez, szakszolgálati keretek között. Megosztó személyisége miatt volt rá példa, hogy az adott gyermekkel képtelen volt

együtt dolgozni így a szülők új helyet kerestek számára. Ők is ide a Kettőspontba kerültek át. Hallgatólagos megegyezés alapján nem végeznek egymás szakterületét átfedő foglalkozást, így a Kettőspont nem végez TSMT tornát. Ellenben, ha a mozgásterápiára autista tünetekkel érkezik gyermek, akkor ez a hölgy is automatikusan átirányítja a gyermeket a Kettőspontba. A fejlesztőház vezetője autista gyermekekkel foglalkozik több mint 20 éve, emellett képzett TSMT terapeuta is. A szolgáltatásaik nagyon sok területet lefednek, alapvetően a gyermek- és fiatalok mozgás- és mentálhigiénés támogatását tűzték ki célul. Komplex fejlesztést tudnak nyújtani, logopédus, gyógypedagógus, szociálpedagógus, konduktor-tanító, mesejoga oktató és Bemér-terapeuta alkotja a csapatukat. Fiatalos lendülettel, örömteli hangulattal és szoros együttműködésben végzik ők is a mindennapi tevékenységeiket. Általában a délutáni órákban zajlanak a foglalkozások, de kialakulóban vannak délelőtti tanulócsoportok is (Varga Tiborné, 2023 interjú).

A fejlesztőház munkáját megsegítendő, létrehoztak egy alapítványt. A Szupernova Gyermekéért Alapítvány 2022. szeptemberében jött létre azzal a céllal, hogy a fejlődésben elmaradt, tanulásban akadályozott, illetve autista gyermekek és szüleik számára támogató környezetet és fejlődési lehetőséget, képzéseket biztosítsanak. Tematikus foglalkozásokat, szakköröket, élménytelis szabaddíós tevékenységeket szerveznek, céljaik közt szerepel a hiánypótló nyári táboroztatás is. Konduktív nevelési programjuk egymásra épülő fejlesztő módszerekből áll össze, hogy azoknak a családoknak is segítséget tudjanak nyújtani, akiknél a vártnál korábban vagy idegrendszeri sérüléssel született a gyermek. Tehetséggondozással és tehetségfejlesztéssel is foglalkoznak, iskolaérettségi méréseket végeznek, egyfajta információs bázisként kívánnak működni, hogy a különböző területen működő szakembereket, civil szervezeteket, ellátásokat nyújtó szolgáltatókat összekapcsolják, és hatékonyan tudják támogatni a családokat az útkeresésben. Mozgásterápiák közül az alábbiak érhetők el náluk: alapoó terápia, finommotoros fejlesztés, Ayres terápia, gyógytorna, mesejoga, korai fejlesztés és tanácsadás. Logopédiai foglalkozáson belül beszédindítás, nyelvi fejlesztés terápiai, artikulációs terápia, ezen felül diszlexia prevenció, iskolára felkészítő és tanulás segítő foglalkozások és autizmus specifikus fejlesztés tartozik a szolgáltatásaik közé. Jelenleg több, mint 130 család vesz részt foglalkozásaikon (Varga Tiborné, 2023 interjú).

A vezető, Varga Tiborné gyógypedagógus, autizmus szakértő, a fejlesztőház megálmodója. Gyermekkora meghatározó részét Budapesten töltötte, már fiatalon határozottan érezte, hogy sérült gyerekekkel szeretne foglalkozni. Gimnáziumi tanulmányai után úgy vélte, jobb előbb azt megtanulni hogyan, milyen módszerekkel lehet normál fejlődésmentű gyermekeket tanítani ezért a Budapesti Tanítóképző Főiskolára adta be a jelentkezését. Később

a Ferencvárosi Komplex Óvoda és Általános Iskola, Autista Tagozatán kezdte meg a munkát, itt a kerületi ellátatlan autista gyermekek intézményi ellátását szervezte és a szakmai munkát vezette. Szoros volt az együttműködésük az akkoriban szinte kizárólagos ellátást biztosító Autizmus Kutatócsoporttal. 2000-ben szerezte meg a gyógypedagógusi diplomáját az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Karán oligofrénpedagógus szakon. Egy kiegészítő 200 órás továbbképzésen az autista gyermekek speciális ellátásának elméleti és gyakorlati ismereteibe mélyedt bele. Tudását gyarapítva az egri Eszterházy Károly Tanárképző Főiskola nevelőtanári szakát végezte el, gyermek- és ifjúságvédelem szakiránnyal. Több, mint 30 év szakmai életútja során mindig hajtotta a vágy, a tenni akarás azok felé, akik bármilyen területen is hátrányosan élnek az életüket. Dolgozott a Velencei Gyermekotthonban és jelenleg is részmunkaidőben állami gondozott fogyatékkal élő gyermekek segítésében vesz részt. Autizmussal élő gyermekek speciális fejlesztésének irányába mozdult el az érdeklődése, elvégezte az Országos közoktatási Értékelési Vizsgaközpontban az országos szakértői képzést autista gyermekek speciális fejlesztése szakirányban. Ez egy olyan végzettség, amit 5 évente meg kell újítani egy-egy újabb kutatási terület feltérképezésével. Az általa legizgalmasabbnak tartott kutatási terület az autizmus és a táplálkozás összefüggései és az oltások hatása az autizmussal élőkre. A life long learning jegyében egy újabb képzést végzett el a BHRG Alapítványnál, TSMT terapeuta szakirányban. Nagy hangsúlyt helyez a képességek kibontakoztatására, a lemaradások csökkentésére, az önállóságra és munkára nevelésre. Fontosnak tartja a szabadidő minél tartalmasabb eltöltését. Ennek érdekében nélkülözhetetlen a holisztikus szemléletmód a gyógypedagógiában is. Nevelő-oktató munkáját komplex tevékenységként írja le, ami magában foglalja a prevenciót, a lemaradások csökkentését, képességek erősítését és a társadalmi integrációt melyeket egyénre szabottan differenciált bánásmóddal valósít meg. A Kettőspont Fejlesztőház szegregált autista tanulócsoportjaiban az egyéni diagnosztikára épülő képességfejlesztés nyújtja az alapot. Ki kell alakítani egy optimális és rugalmas állapotot, amely előfeltétele a tananyagok sikeres elsajátításának. Olyan fejlettségi szintre szükséges hozni a gyermekek pszichés funkcióit, amelyekben fogékonyak és befogadók tudnak lenni a környezetük és társas kapcsolataik iránt. Számos család nagy nehézségek árán tudja csak megoldani a felmerülő mindennapi élethelyzeteket amik a normál családi életet élőknek nem jelentenek problémát. Sérült gyermeket nevelni sérült családdinamikát eredményez. Ezért nem lehet csupán a gyermekkel foglalkozni, az egész család megsegítése a feladat (Varga Tiborné, 2023 interjú)

2022-ben hosszas tervezgetés után létrehozta a Kettőspont Fejlesztőházat és a háttérben működő Szupernova Gyermekekért Alapítványt (Varga Tiborné, 2023 interjú).

IV. 2. Tábor a tájházban

A tábor célkitűzése

A gyermekek a múzeumi környezetben, játékos módon készíthetnek alkotásokat, betekintést nyerhetnek egy Alföldi parasztház jellegzetes világába. Itt mindent megtapasztalhatnak, ráülhetnek a kemencepadkára, beleshetnek a kerek kút mélységébe, szabadon kiscsoportos közegben. A táborban olyan tevékenységekre alapoztunk, amelyeket máshol nem kaphatnak meg a gyerekek, a helyi adottságokra építkeztünk. Ismeretterjesztő céllal, a táborba érkező célcsoportnak megfelelő módszerekkel az életkori sajátosságokat és a fogyatékosági szintet figyelembe véve állítottuk össze a napi tevékenységeket. Komplex foglalkozások által ismertettük meg a gyerekeket a népi építészetben felhasznált anyagok tulajdonságaival, megfelelő feltételeket alakítottunk ki az élményszerűségekre törekedve.

Igyekeztünk a tábor helyszínét biztonságossá és gyermekbaráttá alakítani. Amikor felújításra kerültek az épületek fontosnak tartottuk, hogy akadálymentes és könnyen bejárható legyen az épületegyüttes. A mosdókat is ennek megfelelően alakítottuk át.

Kiemelt szempont volt többek között, hogy a táborhelyszín illetéktelenek előtt zárt legyen, mások átjárását megakadályozhatóan felépített. Kialakítottunk közösségi helyet a megbeszélések, tájékoztatások, programok, étkezés kivitelezéséhez. Itt történhet a tábor résztvevőinek összehívása programok, házirend ismertetése.

A tábor előkészítése

Amikor kialakult a tábor koncepciója több fórumon is meghirdetésre került (szórólap, plakát, honlap, közösségi média) de leginkább a személyes ajánlások által érkeztek a jelentkező családok. A hatékony hirdetésnek köszönhetően nagyon hamar megtelt a létszám, a nagy érdeklődésre való tekintettel nem csupán az eltervezett hétre szerveztünk táborot, hanem kibővítettük az időpontok sorát, hogy minden jelentkezőt fogadni tudjunk. Törekedtünk a kisebb létszám megtartásához ezért több hétre terveztünk. A nyári táboraink nyitottak voltak, egy táborunk (1 hét) volt speciális, melyet a Kettőspont Fejlesztőházzal együtt szerveztünk, ez utóbbi képezi a kutatómunkám alapját.

Alapvetően a nyári táborok hiánypótlók ezen a területen, a szülők keresik kutatják a megfelelő szakmai és gyermekbarát tulajdonságokkal rendelkező, biztonságos nyári

elfoglaltságokat gyermekeik részére. Még nehezebb helyzetben vannak a fogyatékossággal élő gyermekek és családjaik, akiknek nagyon korlátozott a lehetőségük ezen a területen.

Összeállítottunk egy jelentkezési lapot, amit minden családnak kiosztottunk. Minden fontos információt bekértük a gyerekekről, hogy a tábor szervezők és a foglalkozást tartók mindannyian tisztában legyenek a résztvevők állapotáról, igényeiről. A tábori dokumentáció részét képezte a jelentkezési lap, az adatkezelési tájékoztató, a törvényes képviselő nyilatkozata és a gyerekek TAJ kártyájának másolata.⁴

Miután minden jelentkezési lap visszaérkezett, a táborban résztvevő gyermekek szüleit meghívtuk egy előzetes megbeszélésre, ahol bemutatásra került a helyszín, a megközelíthetőség, a parkolási lehetőség. Ismertettük a tábor napirendjét és házirendjét. Átnéztük közösen a jelentkezési lapban kiemelt speciális igényeket az egyértelműség kedvéért. A nyitvatartást egyeztetettük, ki mikor fog érkezni és távozni, kivel mehet el a gyermek, amit a jelentkezési lapon rögzítettünk telefonszámokkal együtt. Megkértük a szülőket mindenki a saját gyermeke felszerelését feliratozza, illetve saját kulacsot hozzanak magukkal. Az étkezési igényeket is megbeszéltük, volt, aki élt a lehetőséggel és magának hozta a napi étkezést a többiek számára központi étkezést biztosítottunk.

A tervezett programokba betekintést nyújtottunk, a tábor programját úgy állítottuk össze, hogy rugalmasan eltérhessünk a gyerekek aktuális igényeihez alakulva.

A speciális (a vizsgálat alapját képező) táborban résztvevő gyerekek

10 fő autizmus spektrum zavarral küzdő gyermek.

H.B. (2019): Édesanyja jellemzése szerint a gyermek agresszív természetű, kommunikációs képességei gyengék. Jobb oldali dongalábas, allergiás a szúnyogcsípésre amire gyógyszert kap. Több műtéten is átesett. Nem fogyaszt tejet, kakaót, sajtot főtt tojást, sárgarépat és zellert.

B.Sz. (2017): A gyermeknél a szociális interakciók, a kommunikáció, valamint a rugalmas viselkedésszervezés gyenge szintű. Verbális kommunikációs képességei elmaradnak az életkorának megfelelő szinttől. Heves érzelmi reakciók jellemzik nehezen tűri a kudarcot. Nagyon keveset eszik, válogat.

B.J. (2017): Nehezen irányítható, viselkedése nagyon hullámzó, hosszasan egyik játék sem köti le a figyelmét, de jó beszédképességű, könnyen megvigasztalható gyermek. Többszöri verbális

⁴ Mellékletben megtalálható

és vizuális megsegítéssel feladathelyzetben tartható. A tányérján levő étel felét eszi csak meg. Túlféltő, megengedő családból érkezett.

H.Á. (2017): Beszédfejlődésében kissé elmaradt, beilleszkedési nehézséggel küzdő gyermek. A szülőtől való elválás kihívást jelentett számára. Nagyon szorongó. Édesanyjától kezdetben csak egy óra elteltével tudtuk elválasztani később ez az idő 10-15 percre lecsökkent.

H.B. (2016): Az állatok terén kimagasló tudással rendelkezik, szeret rajzolni és kézműves tevékenységet végezni. Nemtetszését rövid ideig tartó morgással, örömét hangos nevetgéssel fejezi ki. Gyakran echolál.

T.M. (2016): Beszéde jól érthető, általában a tevékenységeit folyamatos beszéddel kíséri. Szabálykövető, feladathelyzetbe bevonható, de onnan nagyon hamar kizökkenthető.

V.L. (2016): Kortársai interakcióiba kizárólag felnőtt jelenléte mellett lehet bevonni. Csendes, keveset beszél. Figyelmét gyakran egy dologra fixálja abból nehezen kimozdítható. Kedveli a nagymozgásos feladatokat, játékokat.

Sz.M. (2015): Hallás és ízlelés területén szorul szenzoros fejlesztésre. Keveset kommunikál, de a feladathelyzeteket megérti az elvárásokat követi.

M.L. (2014): Kedves, barátságos keveset kommunikáló gyermek, gyakran echolál, de már használ mondatokat. Rugalmatlan viselkedésű, szenzoros. Inkább a felnőttek társaságában érzi jól magát. Édesanyja által csomagolt ételt hajlandó csak megenni, főtt ételt egyedül nem eszik, azzal etetni kell.

V.N.A. (2013): Ép intellektusú kimagasló matematikai gondolkodású gyermek. A kötött napirendet nehezen viseli, kommunikációja kissé merev egy-egy témánál leragad ugyanakkor szépen választékosan fejezi ki magát. Akusztikus és taktilis ingerekre érzékeny. Kevés ételt eszik meg, édesanyja külön hozta a napi étkezését. Teljes figyelmet igényel mind felnőttől mind gyerektől egyaránt, ha ezt nem kapja meg kötekedővé válik.

A vizsgálat alapját képező táborban résztvevő pedagógusok, segítők

A táborba jelentkezett gyerekek létszámához igazítottuk a résztvevő pedagógusok és pedagógiai asszisztensek számát. A 10 fő mellé két gyógypedagógus (Varga Tiborné és Nagy-Erdélyi Orsolya) és két pedagógiai asszisztens vett részt, ezen kívül néhány alkalommal 1-2 önkéntes segítő is csatlakozott.

A tábor napirendje

A gyerekeket a tábor első napján 7.30-tól vártuk, arra kértünk mindenkit 8.00 óráig érkezzenek meg. Érkezést követően bekísértük őket a közösségi helyiségbe, ahol a nagy közös asztal körül elhelyezett székekből érkezési sorrendben választhattak maguknak egyet, ide lepakolták a táskájukat. Az asztalon papírtérítőt helyeztünk el, amire ráírtuk a gyerekek nevét a könnyebb ülésrend kezelésének kedvéért. Miután mindenki megérkezett bemutatkozó kört indítottunk. Minden gyermek bemutatkozott, elmondta a nevét, hány éves és mi a kedvenc játéka. Akiknél a nyilvános szereplés vagy a beszéd nehézséget jelentett, ott a gyógypedagógus segítette a bemutatkozást. Ezt követően a gyerekekkel bejártuk a helyszín külső-belső tereit, megbeszéltük a szabályokat a házirendet. A mosdóhasználat tekintetében a kialakításnál az automatizált működést tartottuk szem előtt, ebből adódóan a kézmosó csapja, a szappanadagoló és a kézszáritó is önműködő. Ezt többször el kellett magyarázni és bemutatni a használatát a gyerekeknek, később remekül tudták önállóan is használni egyet kivéve. A kézszáritót ki kellett kapcsolnunk, a hangos működése megriasztotta a gyerekeket, helyette törölközőt és papírtörölt készítettünk be. Az ismerkedést követően tízóraihoz az udvaron felállított sátor alatt a szabadban foglaltunk helyet. Az étkezést követően szabad játéklehetőséget biztosítottunk, ezalatt a foglalkozás vezetők előkészítették az asztalokat a kézműves tevékenységre. Naponta három alkalommal kínáltunk vezetett tevékenységet, amelyből egyet mindenképpen választaniuk kellett.

A tábor programja

A tábor programkínálatában az alábbi kézműves- és játéktevékenységeket nyújtottuk *(fotók lásd 3. számú melléklet)*:

Fűz vesszőből sátor építése csoportosan: Előző napi friss vágásból hozott leveles fűz vessző szárazakat készítettünk össze, a felnőttek segítségével kialakítottuk a sátor formát, majd a gyerekek ezeket a kisebb puhább vesszőkkel alá-fölé bújtatással körbe fonhatták. A tevékenységgel fejleszthettük a gyerekek térlátását, a csoportmunkában való együttműködést, a finommotorikai képességeiket, a szerialitást.

Vályogtéglák készítése: a tájház udvarán korábban megépített kerámia égető kemence alapanyagából visszamaradt egy agyaghalom. Onnan kis tálkákba gyűjtöttünk agyagos földet, majd egy nagyobb tálban szénát, szalma hozzáadásával vízzel kevertük el. A kiosztott gyufásdobozokat a gyerekek nagy nevetések közepette töltötték meg. Kihelyeztük a megtöltött dobozokat napos helyre száradni. Volt, aki egész nap őrizte az alkotását és várta, hogy végre

kézbe vehesse. Ezzel a tevékenységgel felkeltettük az érdeklődést a tapintás útján szerzett ismeretekre, az anyag állagára, szagára, textúrájára hívtuk fel a figyelmet, miközben a finommotorikai képességeiket is próbára tettük.

Agyagozás: Előkészített tiszta korongozó agyaggal dolgoztunk. A foglalkozásvezető előre elkészített tárgyakat adott körbe, elmagyarázta hogyan készülnek. Kiosztotta az alapanyagokat és folyamatos instrukciókkal, segítséggel látta el a gyerekeket miközben önálló alkotásra buzdította őket. A különböző anyag típusokkal ismerkedtek meg amiket ötvözhettek egy alkotásban. Ezzel a tevékenységgel igyekeztünk mozgósítani a kreatív energiákat, a bátorságukat erősítettük azáltal, hogy meg merték érinteni, kézbe venni a más-más kinézetű tapintású anyagokat.

Festés ujjal, ecsettel: A színezés és festés alaptevékenységnek számított, a tábor minden egyes napján a gyerekeknek volt rá lehetőségük használni az eszközöket. Az egyik alkalommal az asztal teljes terjedelmében felragasztottunk rajzpapírt, amire kedvük szerint rajzolhattak festhettek ecset segítségével. Volt alkalom, hogy mindezt ecset nélkül, az ujjuk segítségével végezheték. Felhasználtunk előre megrajzolt papírtekercset is, amit kedvükre színezhettek ki. Az egyik foglalkozás alkalmával konkrét feladatot kaptak, papírból kivágott pólót kellett festeniük illetve „tükrös mézeskalácsszívet”. A feladatok összeállításánál figyelembe vettük a hagyományápolást, a természetes alapanyagok használatát ugyanakkor a modern kor igényei szerint is válogattunk a feladatok között. Kipróbáltuk egy új technikát. A sátor lábai közé kifeszítettünk folpackot amire ujjal és ecsettel is tudtak festeni. Különleges perspektívát nyújtott, amit nagyon élveztek a gyerekek. A festés, mint vizuális nyelv a gondolkodást és az érzékszerveket mozgatja meg, fejleszti a szépérzéket, a finommotorikát, a szem-kéz koordinációt ezen kívül az érzelmi intelligenciát is. Sikerélményt nyújt és növeli az önbizalmat egy-egy elkészített alkotás.

Zászló készítés: Egyik gyermek kedvenc játéka a zászlókkal való foglalkozás. A táborba elhozta a saját kedvenc zászlaját amivel a többiek is szerettek volna játszani. A konfliktus elkerülése érdekében rugalmasan alakítottuk át az aznapi kézműves foglalkozást, így minden gyermek elkészíthette a saját papírzászlóját.

Halacska és tutaj készítés: Zseníliadrótra fűztek fel a gyerekek színes gyöngyöket majd a foglalkozás vezető segítségével halacska formára hajtogatták azt. Kis ágakat gyűjtöttek abból lettek a horgászbotok, majd felkötöttük rá a halacskákat. A tutajokhoz az udvaron gyűjtöttünk

ágakat, madzag segítségével állítottuk össze. Papírból vitorlát vágtak ki, díszítést követően felrögzítettük azt is és a dézsában vízre téve versenyeztek a járművek.

Szövés: Gyermekek számára kialakított mini szövőkereteket használtunk. Előre felvetett állapotban osztottuk ki a gyerekeknek, akik szabadon kiválaszthatták milyen színű vastagságú fonalból szeretnék kipróbálni a szövés technikáját. Akiknél észrevettük, hogy tehetségesek ebben a kézműves ágban, felajánlottunk nagyobb, felnőtteknek szánt szövőkeretet is, amivel már bonyolultabb szövéstechnikát lehetett alkalmazni. A szövésterápiával nagyon jól fejleszthetők a motorikus képességek, kezelhető a figyelemzavar. Fantáziát növelő tevékenység, ami a tanulás minden egyes területén pozitív hatást tud gyakorolni. Erősíti az önbizalmat azáltal, hogy azonnali kézzelfogható alkotást készít, rögtön sikerélményhez jut. A szövés alatti beszélgetések ajtókat nyitnak meg a másik lelkéhez, kapcsol, érzelmileg összerendez és egyfajta bizalmi légkört hoz létre ez a fajta szabadidős kézműves tevékenység.

Kiegészítő játéktevékenységek:

Többféle ügyességi játékokat készítettünk elő a szabadidő eltöltésére. Ilyenek voltak például a célba dobás kislabdával egy kosárba, fa halacska horgászat teknőből, dézsából, gumicsirke felütése egy rögzített kosárba, páros lépegető játék. A tábor ideje alatt állandóan elérhető játékok a következők voltak: puzzle-k, társasjátékok, fa építőkockák, fa járművek, természetes anyagokból készült tanya és felszerelése, homokozó. Időjárástól függően lehetőséget biztosítottunk a nagy melegben pancsoló medence használatára, illetve vízpisztolyos játékra. A déli nagy melegben a tájház hűs szobájában mini mozi keretein belül biztosítottunk csendes pihenőt a gyerekek számára.

IV. 3. Tábori tapasztalatok

A hét során a gyerekekkel úgy szerveztük a napi foglalkozásokat, hogy mindig jusson idő a kötetlen szabad játékra, a terület felfedezésére, a társakkal való közös játéktevékenységre. Első nap még mindenki félszegen, egyedül leült egy-egy játék mellé és kitartóan ugyanazzal foglalkozott. De akadtak gyerekek, akiket egyáltalán nem lehetett leültetni egy játék mellé, ők kizárólag mozgásban érezték jól magukat, mindent megnéztek, megfogtak, szaladgáltak. A pedagógusok is felmérték ez idő alatt a gyerekek aktuális mentális állapotát, megfigyelték hogyan viszonyulnak egymáshoz, a felkínált játékokhoz, a helyszínhez.

Második nap reggel érezhetően zökkenőmentesen indult. A szülők többsége bekísérte gyermekét egészen a közös helyiségbe a székéig. Előkészítette az asztalra a kulacsát, elrendezte

a felszerelését. Távozáskor előfordult hosszas búcsúzkodás, ez hol a szülő részéről jelentett nehezebb leválást hol a gyermek ragaszkodott túlzottan a szülőhöz, nem akarta elengedni. Ilyenkor a gyógypedagógusok segítették a folyamatot, ami a tábor végére szépen rendeződött mindkét oldalról.

A szülőkkel való előzetes nyílt és részletes tájékoztatás révén nagyon kellemes jó hangulat alakult ki, bizalommal fordultak a tábor szervezők felé. A szülők nagyon hálásak voltak a lehetőségért, hogy akadt olyan tábor ahová a speciális igényű gyermekeket is biztonságban tudhatják, megfelelő szakmai felkészültségű pedagógusok gondjaira bízhatják. Ez a fajta tábor lebonyolítás nagyfokú körütekintést igényelt a szervezők részéről. Számos dokumentáció előzte meg a részvételt, az abban foglaltakat maximálisan figyelembe vették. Ha a gyógypedagógus úgy ítélte meg, a gyermekkel eltöltött idő után, hogy a szülővel szükséges egyeztetni egyes előzetesen kikötött igényről, azt minden esetben kellő empátiával és segítő szándékkal tette meg. Volt szülő, aki nagyon hálás volt érte, hogy számos praktikus tanácsot és konkrét segítséget kap és akadt olyan szülő is, aki ezt nem nézte jó szemmel. A lelkes szülők minden nap különféle gyümölcsökkel támogatták a tábor gyermekeit. Ezt kiegészítve naponta más-más gyümölcsökkel zöldségekkel ismertettük, kóstoltattuk az erre fogékony és allergiamentes gyermekeket.

A gyógypedagógusok minden nap végén beszámoltak az aznapi történésekről, hogyan viselkedett a gyermek, volt-e konfliktusa másokkal, mit készített, megfelelően étkezett-e, ivott-e rendszeren a nyári nagy melegben.

Harmadik nap tapasztaltunk a lendületből némi visszaesést. Sokkal több konfliktussal, ellenállással és sírással volt szükséges szembenézni. Szülőkkel is megbeszélve az eseményeket arra jutottunk, hogy a kezdeti nagyon kedvező és barátságos légkör, az ismeretlenül nagy szabadság és a sok hasonló társ jelenléte harmadik napra telítette meg a gyerekek érzékeit.

Negyedik nap éppen ezért csendesen és visszafogottan telt, óvatosan kerülgetve egymást mindenki visszatért a kedvenc elfoglaltságához, a kiszemelt játékokhoz, amiket többször ismételve használtak.

Ötödik nap a zárónapon mindenki nagyon aktív volt, a vezetett foglalkozásokon a legtöbb gyermek részt vett. A benyomások alapján úgy véljük egy hét alatt óriási változások következhetnek be a gyermekek viselkedésében, társas kapcsolataik alakításában, a beszédkésztségükben, az új dolgok megtapasztalásának hajlandóságában is nagyfokú előrelépés mutatkozott.

Minden napra próbáltunk olyan tevékenységet is becsempészni, amikről előzetesen már tudtuk, hogy nagyon kedvelik a gyerekek. Ilyen volt pl. a buborékfújó. Előre felkészülve

minden gyermek számára kiosztottunk kis buborékfújót, akiknek nehezebben ment az erőteljesebb fújás ott az asszisztensek segítettek. Nagyon kedvelt játék volt a halacska horgászat, ahol egyszerre többen is tudtak horgászni. Ennél a játéknál folyamatosan voltak gyerekek. Szintén nagyon jó együttműködést fejlesztő játéknak bizonyult a nagy teherautóval való szállítmányozás. A zászlókészítéssel szintén közös tevékenységre buzdítottuk a gyerekeket, amivel később különféle mozgásos feladatokat, a páros lépegető és célbadobó eszközökkel pedig sorversenyeket tudtunk kialakítani.

A gyerekek reakcióiból érezkelhettük, mennyire nehezen ment a nyitás egy idegennek számító felnőtt felé, de a közvetlen hangnem a korosztálynak és aktuális állapotnak megfelelő szóhasználat, az óvatos, de határozott közeledés mennyire le tudta bontani a gátakat. Kedves rajzokat is készítettek a gyógypedagógusok számára.

A pozitív környezet, a támogató közeg, a máshol nem tapasztalt szabadság érzése, a mindent megfoghatók felfedezhetek olyan motivációval bírt, ami a szülők számára is szembetűnővé vált a napok végén. Volt olyan táborozó gyermek, aki késő délután lefeküdt aludni és másnap reggelig pihent. Természetesen akadt olyan gyermek is, akit nem lehetett elaltatni még késő este sem, annyira az átélt élmények érzelmi feldolgozása alatt állt.

A sokféle művészeti és kézműves tevékenység által mások megfigyelésén keresztül, az addig tartózkodó gyermeket is sikerült bevonni a foglalkozásokba. A Tájház épületeiben és udvarán vezetett mini bemutatók után azt tapasztaltuk, hogy egyre több kérdéssel fordultak hozzánk a gyerekek, érdeklődőek voltak. Miután a vezetett foglalkozás véget ért a szabadidőben visszatértek a számukra figyelemre méltó helyekre és tárgyakhoz, hogy alaposabban szemügyre vehessék. Kiemelt figyelmet kapott a régi kerek kút, aminek a tetejét egy természetes rács zárta el a balesetektől, de a lyukain keresztül a kavicsok remekül csobbantak le a mélybe.

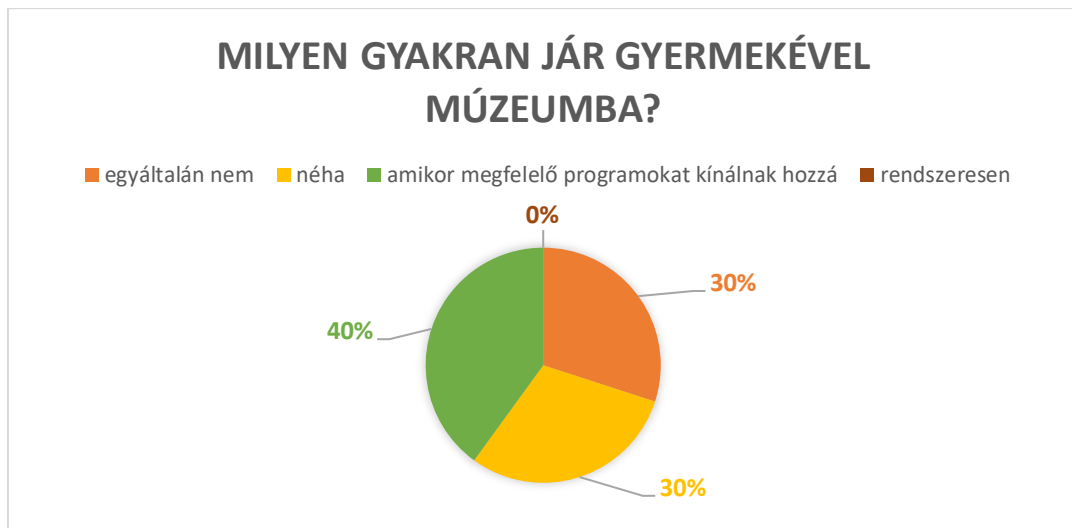
Összességében a hét végén a szülők beszámolóai alapján a résztvevő gyermekeknél pozitív változások indultak el. A szülők arról számoltak be, hogy számukra ez az egy hét felért egy nyaralással, mert már régóta nem érezték napközben ilyen önfeledtnak és könnyednek magukat. Sokuk erre a hétre vette ki a szabadságát, hogy amíg a gyermeke jó helyen van addig ők is élni tudjanak a szabadidő adta rekreációs feltöltődéssel. Kivétel nélkül minden család a tábor zárásakor jelezte a jövő évi táborban való részvételi szándékát.

A tábor folyamán kérdőívben (lásd 2. sz. melléklet) kérdeztük meg a szülőket, életükben mennyire van jelen a múzeum, mint a szabadidő eltöltésének egyik eszköze. Jártak-e már korábban gyermekükkel múzeumpedagógiai foglalkozáson. A kérdőívet mind a 10 család kitöltötte.

Ebben a témában kérdéseink a következők voltak:

1. Milyen gyakran jár gyermekével múzeumba?

1. ábra: Milyen gyakran jár gyermekével múzeumba?

Forrás: Saját készítés

2. Mi a véleménye általánosságban a múzeumokról?

Legtöbben azt a választ adták, hogy mivel nem járnak múzeumba így véleményük sincs. A további válaszok között szerepelt, hogy szeretik a régi dolgokat ezáltal a múzeumokat is illetve a szülő számára a múzeum egy kedvelt színtér egyfajta időutazás, főleg, ha izgalmas ismeretterjesztő programokat nyújt ezen kívül legyen interaktív.

3. Milyen előzetes tapasztalatai vannak múzeumlátogatással kapcsolatban?

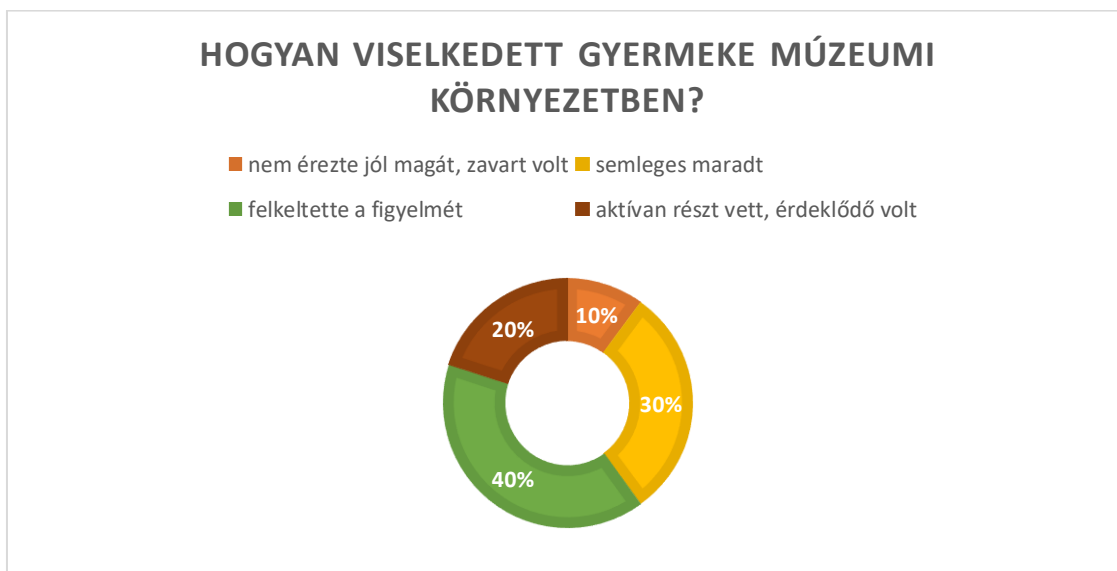
Azok a válaszadók, akik az előző kérdésre azt a választ adták, hogy nem járnak múzeumba ehhez a kérdéshez is azt írták nincs semmilyen előzetes tapasztalatuk. A többi válaszadó pozitív élményként jellemezte a múzeum látogatást. Egyik válaszadó kiemelte az ár/érték arányban drágának találja a múzeumi belépőket. Ha a gyermek számára unalmas a kiállítási anyag vagy nem kelti fel a figyelmét, esetleg túl hosszúak a leírások akkor menni akar és ezáltal a család többi tagjának is alkalmazkodni kell.

4. Részt vett-e gyermekével múzeumpedagógiai foglalkozáson korábban?

A kérdőív kitöltői döntő többségében azt a választ adták, hogy még nem vettek részt konkrét múzeumpedagógiai foglalkozáson.

5. Hogyan viselkedett gyermeke múzeumi környezetben?

2. ábra: Hogyan viselkedett gyermeke múzeumi környezetben?

Forrás: Saját készítés

6. Észlelt-e gyermekén művészetek iránti érdeklődést?

A többség nemmel válaszolt, kisebb számban ugyan de érkezett olyan válasz, hogy a gyermek nagyon szeret rajzolni, színezni, festeni, vagyis érdeklődik a képzőművészetek iránt. A zenei érdeklődés is megjelent egy válaszadónál.

7. Van-e ehhez kapcsolódó kedvenc tevékenysége a gyermeknek?

Kifejezetten kedvelt tevékenységi formáról senki sem számolt be, a rajzolás, festés is hangulat függő tevékenység, nincs állandó jelleggel vagy túlzóan jelen a mindennapokban.

8. Mit gondolnak mitől válik élménnyé gyermekeknek és szülőknek a múzeumlátogatás?

Erre a kérdésre mindenki tett észrevételt, amit nagyon szívesen fogadtunk, hiszen éppen ez a terület az, amiből kiindulva innovatív fejlesztések indulhatnak meg. A válaszok mind arról szóltak, ha bevonhatóbb lenne a gyermek, ha megfoghatná, ha kipróbálhatná a tárgyakat, ha a figyelemfelkeltésre nagyobb hangsúlyt helyeznének a múzeumok. A minden

érzékszervet érintő hatástól válna izgalmassá egy kiállítás. Ha a szülő is újra gyermekké válhat egy-egy játékos megközelítési mód kapcsán. Fontos szempont volt továbbá a mozgalmasság, hogy nem muszáj egy helyben hang nélkül állni be lehessen járni közben a teret.

A kérdőív további kérdései kifejezetten a kiskunlacházi Tájháza és a nyári táborra vonatkoztak:

1. Milyen előzetes ismerete van a helyszínnel kapcsolatban?

A megkérdezett családok közül 10-ből 9-en nem jártak még a Tájházban, nem is ismerték a helyet.

2. Milyen előzetes elvárásokkal érkeztek a táborba? (Kérem fejezze be a mondatot saját szavaival: Azért választottuk ezt a tábort, mert.....)

Sokan adták azt a választ, hogy a táborválasztásuk legfőbb oka a gyermek közösség, ahol barátokra lelhet, illetve ahol megismerkedhet a leendő tanulócsoportos társaival. A vidéki élet adta természet közelsége, a kipróbálható dolgok élményei miatt esett erre a táborra a választásuk.

3. Mi a véleménye gyermeke hogyan fogja magát érezni a táborban?

Minden válaszadó egyöntetűen úgy gondolja gyermeke jól fogja magát érezni a táborban. Ebből a határozott válaszból is megmutatkozik a szülők legfőbb vágya, hogy olyan helyen és közösségben tölthesse gyermeke a szabadidejét, ahol élményekkel újszerű tapasztalatokkal esetleg új barátokkal találkozhat.

4. Gyermeke járt már napközis táborban korábban?

3. ábra: Gyermek járt már napközis táborban korábban?

Forrás: Saját készítés

5. Gyermeke mennyire viseli el a szülőtől való elválást fél napra/ egész napra?

Ennél a kérdésnél születtek a legkülönbözőbb válaszok, ahogyan vártuk is. Néhányat kiemelve, volt, aki bizakodott, hogy nem fog problémát okozni, habár még sosem maradt távol ennyi időre a szülő. Volt olyan válaszadó, aki csupán 1-2 óra erejéig volt távol eddig gyermekétől és ezt a tábor most hatalmas előrelépésnek véli. A válaszok között megtalálható volt a viszonylag ritka verzió, miszerint nem szokott gondot okozni a szülő távolléte maximum az első napon. A többségi válaszokból kitűnik, hogy minden szülő aggódik picit, de bíznak benne, hogy a továbbiakban ezeket a távol töltött órákat bővíteni tudják gyermekükkel.

6. Hogyan jellemzi gyermeke aktivitását, beszédképességét, nyitottságát?

A szülők első mondatában a nyitottságról írtak. Ezt tartották a felsoroltak közül a legtöbben elsődlegesnek. Nyitottnak jellemezték gyermekeiket, egyre érdeklődőbbnek. Az utóbbi időben észlelték a gyermekben a sokkal több és választékosabb beszédet, a megértés fejlődését. Érkezett olyan válasz is amiben arról írt a szülő, hogy gyermeke beszédes még nem az igazi és sokszor nehezen tudja kifejezni magát. Aktivitás szempontjából változó képet kaptunk.

7. Részt vesz-e a gyermek barátja/testvére is a táborban?

Ezt a kérdést azért tartottuk fontosnak feltenni, mert az ismerős arcok befolyásolhatják a kutatásunk alap feltevését. Ha a csoporton belül előzőleg ismerős gyermekek testvérek vagy barátok is részt vesznek a táborban akkor feltehetőleg kevésbé lesznek nyitottak új gyermekek megismerése felé, csökken az ismeretlen közeg felé a szociális interakciók száma. A válaszadók 100%-nál *nem* válasz érkezett.

8. Kérem fejezze be a mondatot saját szavaival!

Attól tartok, hogy:.....

Azt remélem, hogy:.....

Általánosságban attól tartanak a szülők, hogy gyermekük nem fogja tudni megfelelően kifejezni magát és ha nem értik vagy nem tudják mit is szeretne akkor ez jelentős érzelmi kiborulást okozhat. Esetleg kirekesztődik, nem barátkozik és egyedül nem találja fel magát. Azok a szülők, akik válaszukkal jelezték, hogy nem tartanak semmitől azzal indokolták, hogy tudják, hogy jó helyen van a gyermekük. Azt remélik a családok, hogy a táborban gyermekük új barátokat szerez, újszerű tapasztalatokat gyűjt, felszabadultan és jól fogja magát érezni.

A táborban eltöltött időt követően a gyerekekkel és a szülőkkel legközelebb tanév megkezdése után a félévi szülői értekezlet keretein belül találkoztunk. Megkértük a megjelent szülőket gyűjtsék össze emlékeiket élményeiket és a tanév megkezdése óta kialakult tapasztalataikat a tanulócsoporttal kapcsolatban. Megkérdeztük tőlük, gyermekük mesélt-e a táborban történt eseményekről, élményekről otthon. A válaszokból kitűnt, hogy a jó kommunikációs képességekkel bíró gyerekek sokat meséltek a szülőknek az izgalmas programokról, a kézműves foglalkozásokról a társakról. Akik kevésbé tudták kifejezni magukat ily módon, náluk a szülők vették észre a viselkedésük alakulásából, hogy jól érezték magukat gyerekek. Reggel azok a gyerekek, akik autóval jöttek már jóval korábban a táskájukkal a kezükben várták a kapuban az indulást. Ezt több szülő is megerősítette. Érdeklődtünk a gyerekek nyitottsága felől is, érezték-e ezen a téren változást. Többen arról számoltak be, hogy könnyebben el tudnak indulni a gyermekkel, szívesebben mozdul ki otthonról. Arra a kérdésünkre, hogy gyermekük szerzett-e új barátokat nagy lelkesen vágta rá minden szülő, hogy igen. Ennek örültek a legjobban. A táborban megismert játékokat, kézműves tevékenységeket nem igényelték otthon a gyerekek, ez nem volt jellemző. A táborban résztvevő pedagógusok és asszisztensek

személyével kapcsolatban is érdeklődtünk, milyen kapcsolatok alakultak ki. „Imádott mindkettőtöket!” „Úgy gondolom megkedvelt benneteket, elfogadott.” „Nagyon szereti.” – hangzottak a válaszok sorban. Végezetül a legfontosabb kérdésünk a gyermekek beilleszkedésével kapcsolatban volt, hogyan alakult a tanulócsoport munkája. A csoporttal dolgozó gyógypedagógusok és asszisztensek egybehangzó véleménye alapján számottevő minőségbeli változást tapasztaltak a korábbi évhez képest, amikor csupán az első tanítási napon találkozhattak az új diákok. Az ismerős arcok nagyban megkönnyítették a csoportkohéziót, a pedagógusok elfogadását. Jobban elfogadták kortársaikat is, gyarapodtak szociális kapcsolataik, a kommunikációs nehézségeket gördülékenyebben tudják kezelni, van akinél ez a terület fejlődött a leglátványosabban. A tanulócsoport munkájába időnként visszacsempeszték a kézműves foglalkozások anyagait, ahol már magabiztosan állhattak neki a munkának nem okozott ijedtséget vagy szorongást a feladathelyzet. Bizalmi légkör alakult ki a szülőkkel, akik nagyon igényelték a szoros kapcsolatot, teljes együttműködésben és lelkesen álltak minden felvetés mellé támogatva a tanulócsoport és azon belül saját gyermekük boldogulását. Kihangsúlyozták milyen sokat jelentett számukra, hogy gyermekük a nyár folyamán is közösségben lehetett, biztonságban tudhatták arra az időre míg ők maguk is feltöltődhettek. Hiánypótló kezdeményezésnek tartották a speciális igényű gyermekeknek szervezett nyári programokat, táborokat. Már nagyon várják és készülnek a következőre.

V. Összegzés

A művészettel nevelés az oktatás folyamatában egy kiváló oktatási és prevenciós eszköz. A művészeti tevékenységek bármely formája pozitív hatást gyakorol a tanulási képességekre, ezáltal alkalmassá válik, hogy a gyógypedagógiai munka során is az edukációban felhasználhassuk.

Kutatásomban megvizsgáltam, hogy a múzeumi környezet, a részben művészeti tevékenységekre épülő múzeumpedagógiai foglalkozások milyen hatással lehetnek az autizmus spektrumzavarral élő gyermekek szociális kapcsolataira.

Kutatási kérdéseim a következők voltak:

- Megkönnyíti-e a múzeumi környezet az autizmus spektrumzavarral küzdő gyermekek a társas kapcsolódásait?
- Lehetséges-e az autizmussal élő gyermekek szociális és kommunikációs készségeinek fejlesztése múzeumi környezetben a múzeumpedagógia módszereivel?
- Megkönnyíti-e a múzeumi tábor a résztvevő autizmussal élő gyerekek beilleszkedését a fejlesztő ház tanulócsoportjába?

Kutatómunkám megkezdésekor tanulmányoztam a témához kapcsolódó szakirodalmakat, majd egy nyári tábort szerveztünk közösen a kiskunlacházi Tájház képviselőjeként én és a ráckevei Kettőspont Fejlesztőház vezetője. A tábor során a részt vevő gyermekek szociális interakcióit figyeltük meg.

Feltételezéseim szerint a zökkenőmentesebb iskolakezdéshez nagymértékben hozzájárulhat az előzetesen eltöltött közös hét, a rengeteg élmény és az ismerős arcok, melyek előmozdítják a tanulócsoport optimális működését. Alkalmazott módszereim voltak a tábor előtti és utáni kérdőíves megkérdezés és a fókuszcsoportos beszélgetés, valamint az interjú.

A táborban komplex foglalkozások keretein belül ismerkedhettek meg a gyerekek különféle természetes anyagokkal, kézműves technikákkal, játékos feladatok által erősítettük a csoportkohéziót, tágitottuk a határaikat. A szülőkkel is remek kapcsolatok alakultak ki, nagyon segítőkész és együttműködő támogató légkörben telt a tábori hét, ami a későbbiekben is folytatódott. Ez a szoros partnerség is szükséges volt ahhoz, hogy a gyerekek érdekeit szem előtt tartva az iskolába készülés nehéz terhet megkönnyítsük.

Kiinduló feltételezésem beigazolódott, a biztonságos szabad tér a múzeumi környezet valóban felszabadító hatású. Élményszerű megtapasztalások által mindent ki lehetett próbálni, meg lehetett fogni. Az újszerű élmények társas közegben remek kommunikációs lehetőséget biztosítanak, a tárgyakkal való ismerkedés magával hozza a társas interakciókat is. A múzeumi

környezet és a csak ebben a környezetben érvényesülő tevékenységek által a gyerekek nyitottabbá váltak, tapasztalatokat szereztek egymásról a környezetükről és a velük foglalkozó felnőttekről egyformán. Új kapcsolatokat alakítottak ki, barátokat szereztek, szülők ismerkedhettek meg egymással a tábor ideje alatt.

Hasonló foglalkozások vagy játéktevékenységek más környezetbe helyezve kevésbé hozzák ugyan azt a hatásfokot, mint ahová eredetileg tervezték. Ezért is célszerű megtartani a múzeumpedagógiai foglalkozásokat kifejezetten múzeumi környezetben, az erre kialakított közösségi terekben.

További innovatív módszerek bevezetésével többféle képességfejlesztő terület vonható be az edukációba. A múzeumi tér megtartásával annak tartalmi elemeinek újszerű felhasználásával szélesebb motivációt nagyobb kimozdulási kedvet hozhatunk létre. A családok keresik a múzeumi programokat, szeretik a tematikus és izgalmas múzeumpedagógiai foglalkozásokat, főleg, ha azok a speciális igényeket is figyelembe veszik. A feladat tehát adott, használjuk ki a magyar népi kultúránk gazdag tárházát és hívjuk életre hadd fedezze fel azt minden gyermek és minden gyermek lelkű felnőtt egyformán.

Irodalom

1. Ábrahám, A., Stefanik, K. és Őszi Tamásné (2018). Autizmus spektrum zavarral élő gyerekek és fiatalok együttnevelésének főbb kérdései. *Gyógypedagógiai Szemle* 46(3), 196-214.
2. Balázs, R. és Orbán, R. (2020). ASD gyermekek képcserés komplex korai programjának hatása a szociális képességeikre. *Különleges Bánásmód*, 6(4), 7-17.
3. Bárd, E. (2015). *Múzeum – az élményszerű tanulás helyszíne. A múzeumpedagógia jelene és lehetőségei*. Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Neveléstudományi doktori iskola. Doktori disszertáció. https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&opi=89978449&url=https://edt.elte.hu/xmlui/bitstream/handle/10831/39942/Kd_13463.pdf&ved=2ahUKEwjg9LaT6tyFAxWF9wIHHQGYD_UQFnoECBAQAQ&usq=AOvVaw1ilQV2SeMGSY_iNv2K782X
4. Dr. Madarassy-Szücs, A. (2024). Klubrádió – Lélekben c. műsora. Autizmus. <https://www.youtube.com/watch?v=fuyANdGspe0>
5. Erdélyi, O. (2009). Népi építészet egykor – műemlékvédelem ma, egy alföldi parasztház tükrében. PTE BTK Néprajz Tanszék, szakdolgozat.
6. Fási, K. és Erdei, R. (2022). Az autizmus spektrumzavar néhány pedagógiai vonatkozása. *Gyermekevelés tudományos Folyóirat* 10(4), 312-324.
7. Havasi, Á., Őszi Tamásné, Ábrahám, A. és Balázs, A. (2018). Autizmussal élő gyermekek kiscsoportos fejlesztése – egy hazai fejlesztésű program eredményességének vizsgálata. *Gyógypedagógiai Szemle* 46(3), 169-184.
8. Kiss, V. (2021). Művészetterápia, művészettel nevelés, művészetalapú módszerek I-II. I. Művészetterápia és művészetalapú módszerek. *Vizuális kultúra*, 2021. 1/2. 46-52.
9. Káldy, M. (2010). Jó gyakorlatok a múzeumpedagógiában – az innováció és alkalmazás hazai lehetőségei. In Bereczki, I. és Sági, I. (Eds.), *Bevezetés, tudás és gyakorlat. Múzeumpedagógiai módszerek – európai példák és hazai alkalmazások. Módszertani fejlesztés* (pp. 5-7). Múzeumi Iránytű, 5. Szabadtéri Néprajzi Múzeum, Múzeumi Oktatási és Képzési Központ. Szentendre.
10. Kolosai, N. (2013). Művészettudomány. *Gyermekevelés* I(2), 57-72. [online] <https://ojs.elte.hu/gyermekeveles/article/view/741/634> 2024.03.08.
11. Koltai, Zs. (2012). Innováció a múzeumpedagógiai elméletben és gyakorlatban. *Új Pedagógiai Szemle*, 62(9-10), 84-91.

12. Máté, A. (2021). Az akadálymentes turizmus lehetőségei egy helytörténeti múzeum példáján. *Turisztikai és Vidékfejlesztési Tanulmányok* VI/1. 39-56.
13. Nagy, J. (2021). A művészettel nevelés szemlélete és módszertana, alkalmazási lehetőségei tanulásban akadályozott gyerekek körében. <https://dea.lib.unideb.hu/items/26e9205d-a8f2-4fef-99b4-f815e22689e3>
14. Raffay, Z. és Gonda Tibor (2020): Az akadálymentes turizmus innovatív jó gyakorlata. *Modern Geográfia* 2020/IV. 1-14.
15. Ringert, Cs. (2022). A digitális múzeumpedagógia modellje. *Közösségi Kapcsolódások* 2022(1), 92-112.
16. Schlichter-Takács, A. és Csimáné Pozsegovics, B. (2023). Múzeumi tanulási lehetőségek digitális technológiákkal – nyelvi múzeumok példáival. *Magyar Nyelvőr* 147. 738–754. [online] <https://nyelvor.mnyknt.hu/wp-content/uploads/147508.pdf> 2024.04.08.
17. Szabó, O. és Emri, Zs. (2021). Az autizmus spektrum betegséggel élő gyerekek iskolai integrációjának lehetősége. *Eszterházy Károly Egyetem tudományos közleményei. Tanulmányok a biológiai tudományok köréből.* 46. 91-106.
18. Szentirmai, L. (2013). Báb egyszeregy. In Podráczky, J. (Ed.), *Művészeti nevelés kora gyermekkorban. Módszertani kaleidoszkóp*, (pp. 99-117). Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt. Budapest. [online] https://vallalkozokeve.kormany.hu/download/3/0b/71000/muveszeti_neveles.pdf 2023.11.11.
19. Szilágyi, A. (2016). Fejlesztés hatásainak ellenőrzése autizmus spektrum zavar esetén. *Pedagógusképzés*, 14 (43), 2016/1-4. 117-132.
20. Szu Annamária (2021). A múzeumok esélyegyenlőségi szemlélete és tevékenységei. *Magyar Múzeumok*, A Pulszky Társaság – Magyar Múzeumi Egyesület online magazinja, 2021-04-21. [online] <https://magyarmuzeumok.hu/cikk/a-muzeumok-eselyegyenlosegi-szemlelete-es-tevekenysegei> 2024. 04. 23.
21. Török, P. (2006). Hogyan tovább Múzeumok Mindenkinek program? *Múzeumi Közlemények*, 2(2), 6-14.
22. Vincze, B. és Kempf, K. (2021). Az ELTE PPK múzeumpedagógiai szakirányú képzésének tapasztalatai a kihívások tükrében. *Tudásmenedzsment*, 22. (2) különszám 65-83.

Mellékletek

1. sz. melléklet: Interjú Varga Tibornéval, a Kettőspont Fejlesztőház alapítójával

Nagy-Erdélyi Orsolya (továbbiakban NEO): *Először is azt kérdezném meg, mit kell tudnunk Önről?*

Varga Tiborné (továbbiakban VT): gyógypedagógus és autizmus szakértő vagyok, a fejlesztőház megálmodója. Gyermekkorom meghatározó részét Budapesten töltöttem, már fiatalon határozottan éreztem, hogy sérült gyerekekkel szeretnék foglalkozni. Gimnáziumi tanulmányaim után úgy gondoltam, jobb előbb azt megtanulni hogyan, milyen módszerekkel lehet normál fejlődésmenetű gyermekeket tanítani ezért a Budapesti Tanítóképző Főiskolára adtam be a jelentkezésem. Később a Ferencvárosi Komplex Óvoda és Általános Iskola, Autista Tagozatán kezdtem meg a munkát, itt a kerületi ellátatlan autista gyermekek intézményi ellátását szerveztem és a szakmai munkát vezettem. Szoros volt az együttműködésünk az akkoriban szinte kizárólagos ellátást biztosító Autizmus Kutatócsoporttal. 2000-ben szereztem meg a gyógypedagógusi diplomámat az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Karán oligofrénpedagógus szakon. Egy kiegészítő 200 órás továbbképzésen is részt vettem az autista gyermekek speciális ellátásának elméleti és gyakorlati ismeretei kapcsán. Az egri Eszterházy Károly Tanárképző Főiskola nevelőtanári szakát is elvégeztem, gyermek- és ifjúságvédelem szakiránnyal. Több, mint 30 év szakmai életútja során mindig hajtott a vágy, a tenni akarás azok felé, akik bármilyen területen is hátrányosan élnek az életüket. Dolgoztam a Velencei Gyermekotthonban és jelenleg is rész munkaidőben állami gondozott fogyatékkal élő gyermekek segítésében veszek részt. Elvégeztem az Országos közoktatási Értékelési Vizsgaközpontban az országos szakértői képzést autista gyermekek speciális fejlesztése szakirányban. Ez egy olyan végzettség, amit 5 évente meg kell újítani egy-egy újabb kutatási terület feltérképezésével. Az általam legizgalmasabbnak tartott kutatási terület az autizmus és a táplálkozás összefüggései és az oltások hatása az autizmussal élőkre. A life long learning jegyében elvégeztem a BHRG Alapítványnál egy újabb képzést TSMT terapeuta szakirányban. Nagy hangsúlyt helyezek a képességek kibontakoztatására, a lemaradások csökkentésére, az önállóságra és munkára nevelésre. Fontosnak tartom a szabadidő minél tartalmasabb eltöltését. Ennek érdekében nélkülözhetetlen a holisztikus szemléletmód a gyógypedagógiában is. Nevelő-oktató munkám magában foglalja a prevenciót, a lemaradások csökkentését, képességek erősítését

és a társadalmi integrációt melyeket egyénre szabottan differenciált bánásmóddal valósítok/unk meg.

NEO: *Mikor és hogyan jött létre a Kettőspont Fejlesztőház?*

VT: 2022-ben hosszas tervezgetés után hoztam létre a Kettőspont Fejlesztőházat és a háttérben működő Szupernova Gyermekekért Alapítványt. A fejlesztőház mottója: „Kettőspont. Közös pont, közös út.” Civil kezdeményezés, a helyi igény ellátásának bővítésére hoztuk létre.

NEO: *Miért és kik választják a Fejlesztőházat?*

VT: Sokan jönnek azzal a céllal, hogy nem szeretnének részt venni vagy nem bíznak eléggé az állami ellátásban. Jönnek hozzánk olyan családok is, akiknek a szakszolgálat javasolta a helyet. De meg kell említeni, a mozgásterápiás foglalkozásokon belül a TSMT tornát, amelyet Ráckevén csak egy valaki végez, szakszolgálati keretek között. Megosztó személyisége miatt volt rá példa, hogy adott gyermekkel képtelen volt együtt dolgozni így a szülők hozzánk fordultak. Hallgatólagos megegyezés alapján nem végezzünk egymás szakterületét átfedő foglalkozásokat, így a Kettőspont nem végez TSMT tornát. Ellenben, ha a mozgásterápiára autista tünetekkel érkezik gyermek, akkor ez a hölgy is automatikusan átirányítja a gyermeket a Kettőspontba.

NEO: *Milyen szolgáltatásaik vannak?*

VT: A szolgáltatásaink nagyon sok területet lefednek, alapvetően a gyermek- és fiatalkorúak mozgás- és mentálhigiénés támogatását tűztük ki célul. Komplex fejlesztést tudunk nyújtani, logopédus, gyógytornász, szociálpedagógus, konduktor-tanító, mesejóra oktató és Bemér-terapeuta alkotja a csapatunkat. Foglalkozásaink általában a délutáni órákban zajlanak, de kialakulóban vannak délelőtti tanulócsoportok is. A fejlesztőház munkáját megsegítendő, létrehoztunk egy alapítványt, ez a Szupernova Gyermekekért Alapítvány, mely 2022. szeptemberében jött létre azzal a céllal, hogy a fejlődésben elmaradt, tanulásban akadályozott, illetve autista gyermekek és szüleik számára támogató környezetet és fejlődési lehetőséget, képzéseket biztosítson. Programjaink közt szerepelnek tematikus foglalkozások, szakkörök, élményteli szabadidős tevékenységek, táboroztatás. Konduktív nevelési programunk egymásra épülő fejlesztő módszerekből áll össze, hogy azoknak a családoknak is segítséget tudjunk nyújtani, akiknél a vártnál korábban vagy idegrendszeri sérüléssel született a gyermek. Tehetséggondozással és

tehetségfejlesztéssel is foglalkozunk, iskolaérettségi méréseket végezzük, egyfajta információs bázisként működünk. Törekszünk arra, hogy a különböző területen működő szakembereket, civil szervezeteket, ellátásokat nyújtó szolgáltatókat összekapcsoljuk, és hatékonyan tudjuk támogatni a családokat az útkeresésben. Mozgásterápiák közül az alábbiak érhetők el nálunk: alapozó terápia, finommotoros fejlesztés, Ayres terápia, gyógytorna, mesejoga, korai fejlesztés és tanácsadás. Logopédiai foglalkozáson belül beszédindítás, nyelvi fejlesztés terápiai, artikulációs terápia, ezen felül diszlexia prevenció, iskolára felkészítő és tanulás segítő foglalkozások és autizmus specifikus fejlesztés tartozik a szolgáltatásaik közé.

NEO: *Hányan veszik igénybe ezeket a szolgáltatásokat?*

VT: Jelenleg több, mint 130 család vesz részt foglalkozásainkon.

NEO: *Hogyan dolgoznak az autizmussal élő gyerekekkel?*

VT: A Kettőspont Fejlesztőház szegregált autista tanulócsoportjaiban az egyéni diagnosztikára épülő képességfejlesztés nyújtja az alapot. Ki kell alakítani egy optimális és rugalmas állapotot, amely előfeltétele a tananyagok sikeres elsajátításának. Olyan fejlettségi szintre szükséges hozni a gyermekek pszichés funkcióit, amelyekben fogékonyak és befogadók tudnak lenni a környezetük és társas kapcsolataik iránt. Számos család nagy nehézségek árán tudja csak megoldani a felmerülő mindennapi élethelyzeteket, amik a normál családi életet élőknek nem jelentenek problémát. Sérült gyermeket nevelni sérült családdinamikát eredményez. Ezért nem lehet csupán a gyermekkel foglalkozni, az egész család megsegítése a feladatunk.

2. sz. melléklet: Kérdőív szülőknek

Múzeumlátogatás és táborozás autizmus spektrum zavarral élő gyermekkel

Nagy-Erdélyi Orsolyának hívnak, a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem III. évfolyamos gyógypedagógia szakos hallgatója vagyok. Szakdolgozatom témája: milyen hatással lehet egy múzeumi környezet az autizmus spektrum zavarral élő gyermekekre, milyen mértékben kapcsolódnak be egy múzeumpedagógiai foglalkozásba.

A kérdőív segítségével azt szeretném felmérni, hogy a táborozó gyermekek és családjaik életében mennyire van jelen a múzeumi tér, a múzeumpedagógiai foglalkozás, mint szabadidő eltöltésére, gyermekek fejlesztésére alkalmas eszköz.

Segítségét köszönöm!

Nagy-Erdélyi Orsolya (nagyerdelyi@gmail.com)

Múzeumlátogatási szokások

9. Milyen gyakran jár gyermekével múzeumba? Válasszon egy választ!

- a) egyáltalán nem
- b) néha
- c) amikor megfelelő programokat kínálnak hozzá
- d) rendszeresen

10. Mi a véleménye általánosságban a múzeumokról?

.....

.....

.....

.....

11. Milyen előzetes tapasztalatai vannak múzeumlátogatással kapcsolatban?

.....

.....

.....

.....

12. Részt vett-e gyermekével múzeumpedagógiai foglalkozáson korábban?

.....

.....

.....

.....

13. Hogyan viselkedett gyermeke múzeumi környezetben? Válasszon egy választ!

- a) nem érezte jól magát, zavart volt
- b) semleges maradt
- c) felkeltette a figyelmét
- d) aktívan részt vett, érdeklődő volt

14. Észlelt-e gyermekén művészetek iránti érdeklődést?

.....

.....

.....

.....

15. Van-e ehhez kapcsolódó kedvenc tevékenysége a gyermeknek?

.....

.....

.....

.....

16. Mit gondol mitől válik élménnyé gyermeknek és szülőnek a múzeumlátogatás?

.....

.....

.....

.....

Kiskunlacházi Tájház/Kettőspont fejlesztőház közös nyári tábora

1. Milyen előzetes ismerete van a helyszínnel kapcsolatban?

.....

.....

.....

.....

2. Milyen előzetes elvárásokkal érkeztek a táborba? Kérem fejezze be a mondatot saját szavaival: Azért választottuk ezt a tábort, mert

.....

.....

.....

.....

3. Mi a véleménye gyermeke hogyan fogja magát érezni a táborban?

.....
.....
.....
.....

4. Gyermeke járt már napközis táborban korábban?

.....
.....
.....
.....

5. Gyermeke mennyire viseli el a szülőtől való elválást fél napra/ egész napra?

.....
.....
.....
.....

6. Hogyan jellemzi gyermeke aktivitását, beszédképességét, nyitottságát?

.....
.....
.....
.....

7. Részt vesz-e a gyermek barátja/testvére is a táborban?

.....
.....

8. Kérem fejezze be a mondatot saját szavaival!

Attól tartok,

hogy:.....

.....
.....
.....

Azt remélem,

hogy:.....

.....
.....
.....

3. sz. melléklet: A táborban készült fotók

1. fotó: Tájház

(Forrás: saját fotó)

2. fotó: Vesszősátor építés

(Forrás: saját fotó)

3.fotó: Szövés

(Forrás: saját fotó)

4.fotó: Agyagozás

(Forrás: saját fotó)

5. fotó: Festés

(Forrás: saját fotó)

6. fotó: Folpackra festés

(Forrás: saját fotó)

7. fotó: Horgászat

(Forrás: saját fotó)

8. fotó: Csirke ütés játék

(Forrás: saját fotó)

9. fotó: Pihenőszoba, mozi

(Forrás: saját fotó)

10. fotó: Építkezés

(Forrás: saját fotó)

11. fotó: Vályogtéglák

(Forrás: saját fotó)

Nyilatkozatok

NYILATKOZAT

a szakdolgozat nyilvános hozzáféréséről és eredetiségéről

A hallgató neve: Nagy-Erdélyi Orsolya
A Hallgató Neptun kódja: JSGPW7
A dolgozat címe: A múzeumi környezet, a múzeumpedagógiai módszertan hatása az autizmus spektrumzavarral küzdő gyerekek szociális kapcsolataira
A megjelenés éve: 2024
A konzulens intézetének neve: MATE Kaposvári Campus, Neveléstudományi Intézet
A konzulens tanszékének a neve: Szakdidaktikai Tanszék

Kijelentem, hogy az általam benyújtott szakdolgozat egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, és az irodalomjegyzékben szerepeltettem.

Ha a fenti nyilatkozattal valótlan állítottam, tudomásul veszem, hogy a záróvizsga-bizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

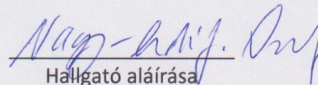
A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkori szellemi tulajdon-kezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem MATER Hallgatói Dolgozatok repozitóriumba. Tudomásul veszem, hogy a megvédett és

- nem titkosított dolgozat a védést követően
- titkosításra engedélyezett dolgozat a benyújtásától számított 5 év eltelte után nyilvánosan elérhető és kereshető lesz az Egyetem MATER Hallgatói Dolgozatok repozitóriumban.

Kelt: Kiskunlacháza, 2024. év 04. hó 25. nap

Hallgató aláírása

NYILATKOZAT

NAGY-ERDELYI ORSOLYA(név) (hallgató Neptun azonosítója: JSGPW7)
konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a
záródolgozatot/szakdolgozatot/diplomadolgozatot/portfóliót¹ áttekintettem, a hallgatót az
irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól
tájékoztattam.

A záródolgozatot/szakdolgozatot/diplomadolgozatot/portfóliót a záróvizsgán történő
védésre javaslom / nem javaslom².

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem^{*3}

Kelt: 2024 év április hó 16 nap

Schlichter-Tóth Anett
belső konzulens

¹ A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törlendő.

² A megfelelő aláhúzendó.

³ A megfelelő aláhúzendó.